

MID-TERM EVALUATIE: ENQUÊTE STUDENTEN

Verslag

Enquête voor studenten van het Vlaamse hoger onderwijs die
in 2017 of 2018 een Voorbereidingsdag volgden bij UCOS

Jeroen Pittoors

28/04/2020

Inhoud

1. Methodologie	3
2. Profiel studenten	4
3. Omkadering van de Zuidervaring	11
3.1. Meerwaarde Voorbereidingsdag	11
3.2. Meerwaarde Debriefing	15
4. Persoonlijke ontwikkeling	18
4.1. Deel 1: indicatoren DGD-programma 2017-2021	18
4.1.1. Indicator 1	18
4.1.2. Indicator 2	20
4.1.3. Indicator 3	21
4.2. Deel 2: andere competenties	24
5. Conclusies	29
Bijlage 01. Welke thema's of inzichten herinner je je nog van de Voorbereidingsdag?	
Waarom?.....	32
Bijlage 02. In welke situatie(s) tijdens je verblijf in het Zuiden heb je nog aan de inhoud van de Voorbereidingsdag gedacht? Aan welke inhoud was je reflectie gelinkt en waarom?.....	34
Bijlage 03. Op welke ervaringen in het Zuiden was je onvoldoende voorbereid en zouden aan bod kunnen komen in een Voorbereidingsdag?.....	37
Bijlage 04. Welke concrete suggesties heb je om de debriefing te verbeteren? Welke onderwerpen komen te weinig aan bod?	40

1. Methodologie

Dit verslag is het resultaat van een enquête die in oktober en november 2019 werd afgenomen bij (voormalige) studenten van het hoger onderwijs die in het kader van hun studies naar het globale Zuiden zijn vertrokken voor een stage of een onderzoek. Hiervoor werden de studenten gecontacteerd die **in 2017 en 2018 in aanloop naar hun Zuidstage een Voorbereidingsdag hebben gevolgd bij UCOS**. Zij kregen een uitnodiging voor de enquête op donderdag 24 oktober en een herinnering op woensdag 30 november. Op vrijdag 8 november werd de enquête afgesloten. Van de 1.605 studenten die een uitnodiging ontvingen, hebben **349 deelnemers de enquête volledig ingevuld**. Dit is een antwoordratio van 21,74 %. Enkel de antwoorden van de personen die de enquête volledig hebben ingevuld werden in rekening genomen voor dit onderzoek.

Deze enquête was onderdeel van de **mid-term evaluatie van het DGD-programma 2017–2021** van UCOS, die in het najaar 2019 werd uitgevoerd door de externe evaluator An Vranckx. Enkele vragen werden overgenomen uit een gelijkaardige enquête van 2016, aangezien deze de baseline hadden bepaald van de indicatoren van de **specifieke doelstelling** van het huidige DGD-programma. Het stellen van dezelfde vragen en het aanbieden van dezelfde antwoordmogelijkheden was noodzakelijk om een correcte vergelijking mogelijk te maken. De indicatoren van de specifieke doelstelling geven ons een aanwijzing van de **doeltreffendheid** van dit programma. De bijkomende vragen werden opgesteld door de medewerkers van UCOS en aangevuld door de evaluator om een beter zicht te krijgen op de **relevantie** van de omkadering die door UCOS wordt geboden aan de studenten die naar het Zuiden vertrekken.

De enquête was grotendeels opgebouwd rond **meerkeuzevragen**, maar over de inhoud van de Voorbereidingsdag en de Debriefing werden ook enkele **open vragen** gesteld. Een overzicht van de **antwoordenclusters** op deze vragen is terug te vinden in de bijlagen aan het einde van dit verslag. Deze antwoordenclusters werden gebruikt om tendensen waar te nemen in de antwoorden van de studenten, welke verder worden toegelicht in het eigenlijke verslag.

Naast dit verslag is het voor medewerkers van de instellingen van het Vlaamse hoger onderwijs ook mogelijk om een **export op te vragen van de volledige antwoorden van de studenten verbonden aan hun instelling**. In het kader van ons privacybeleid zijn alle antwoorden geanonimiseerd. Indien u hier interesse in heeft of andere vragen heeft over het verslag, kunt u de programmabeheerder van UCOS contacteren via het e-mailadres contact@ucos.be.

2. Profiel studenten

Van de 349 studenten die hebben deelgenomen aan de enquête volgt de grootste groep een opleiding binnen de **gezondheidszorg** (143), zoals geneeskunde, verpleegkunde, vroedkunde, enz. Ook studenten uit de **lerarenopleiding** (61) kiezen vaak voor een Zuidstage. Andere opleidingsgebieden met een belangrijk aantal studenten die naar het Zuiden vertrekken zijn sociale wetenschappen (19), ingenieursstudies (14), exacte wetenschappen (13) psychologie en agogische wetenschappen (12) en lichamelijke opvoeding of kinesitherapie (12) (fig. 1). Met deze enquête werden studenten van **15** (op een totaal van 18) **instellingen van het Vlaamse hoger onderwijs** bereikt, waaronder alle universiteiten. Vooral VIVES (61), Universiteit Gent (43), KU Leuven (41), Hogeschool Gent (30), Arteveldehogeschool (28) en Artesis Plantijnhogeschool (25) zijn sterk vertegenwoordigd (fig. 2).

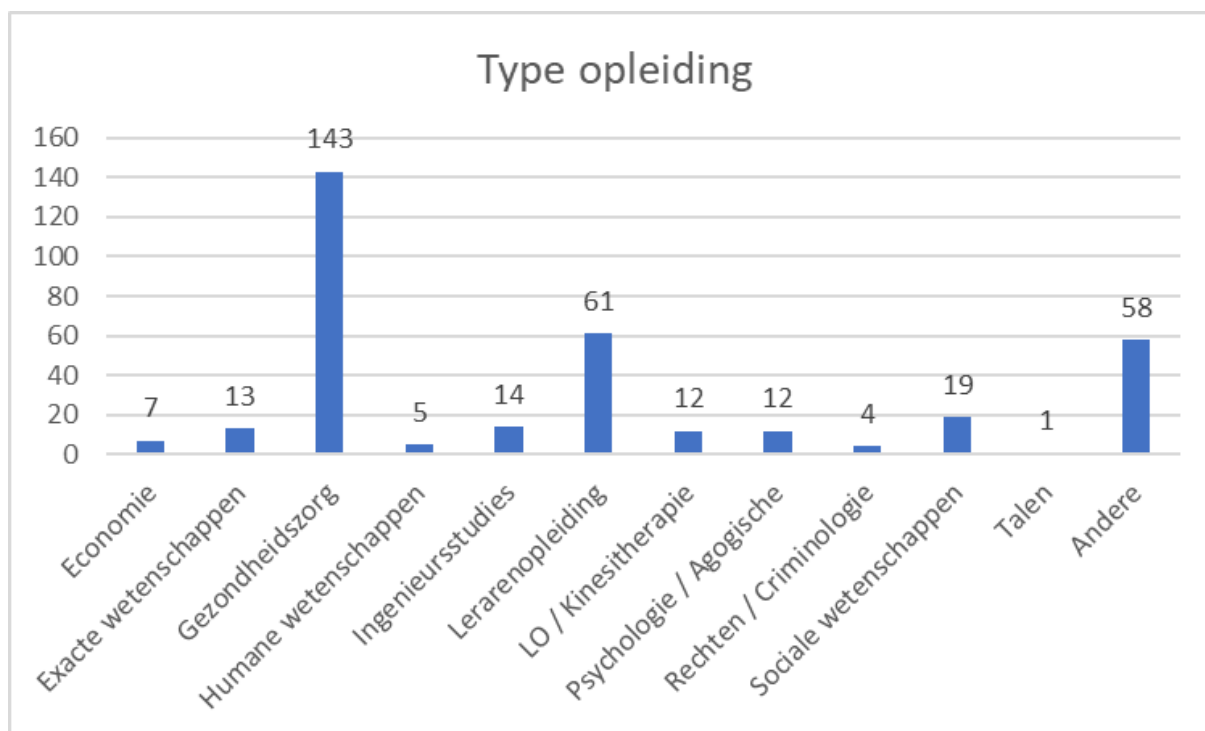

Fig. 1. Type opleiding hoger onderwijs van de student.

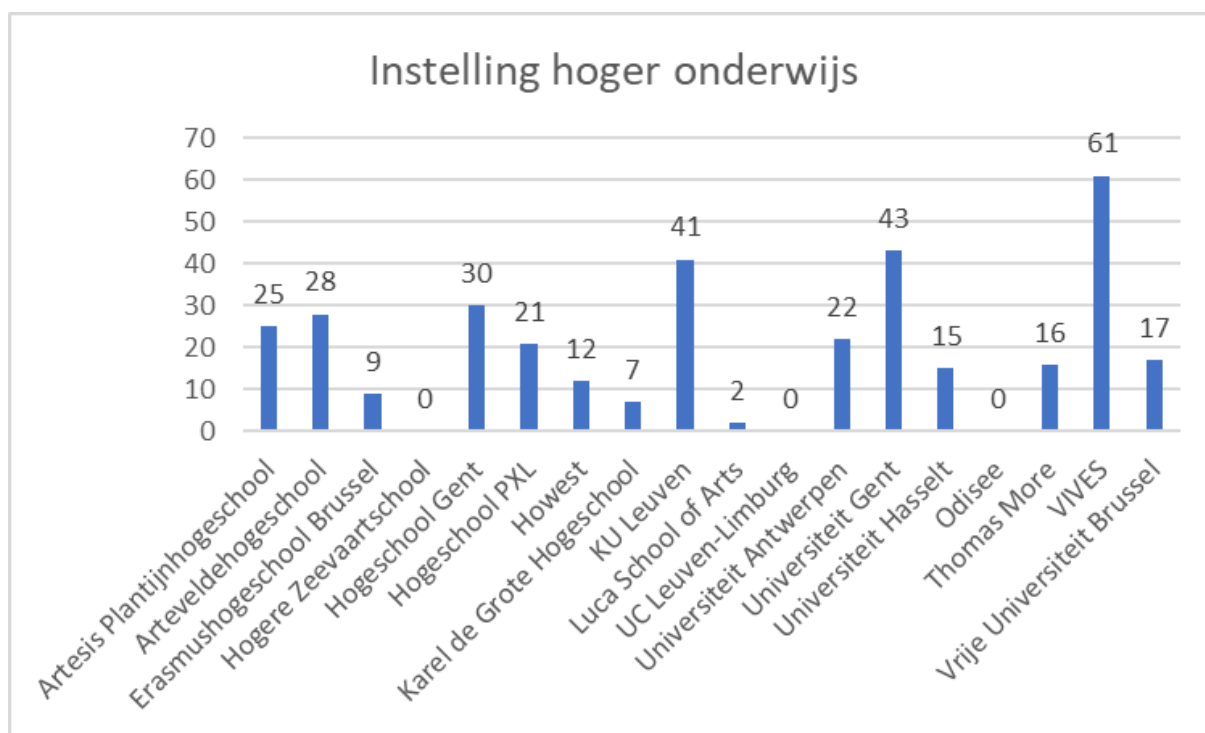

Fig. 2. Hogeronderwijsinstelling waaraan de opleiding wordt gevolgd.

Wanneer we kijken wanneer de studenten voor hun stage of onderzoek naar het Zuiden vertrekken, zien we dat de grootste piek zich jaarlijks concentreert rond de maand februari, met o.a. 87 vertrekkende studenten in februari 2019 en 35 vertrekkende studenten in februari 2018. Wanneer we – om vergelijking mogelijk te maken – enkel de jaren 2017 en 2018 in rekening nemen, zien we dat **42,78 %** (80/187) van de deelnemers aan de enquête in de **periode januari–maart** vertrok. Ook de zomerperiode blijkt populair, met **33,16 %** (62/187) van de studenten die voor de **periode juli–september** kozen (fig. 3). Slechts een kleine minderheid (3,15 %) aan studenten volgde de Voorbereidingsdag in de maand voor vertrek en iets meer dan de helft van de studenten vertrekt binnen de 3 maanden (54,44 %). **Voor de meesten (85,96 %) zaten er 1 tot 6 maanden tussen de Voorbereidingsdag en het vertrek**, terwijl 9,17 % van de studenten 6 maanden tot een jaar na de Voorbereidingsdag naar het Zuiden gingen. Slechts enkelen (1,72 %) gaven aan dat er meer dan een jaar was gepasseerd voor hun vertrek (fig. 4).

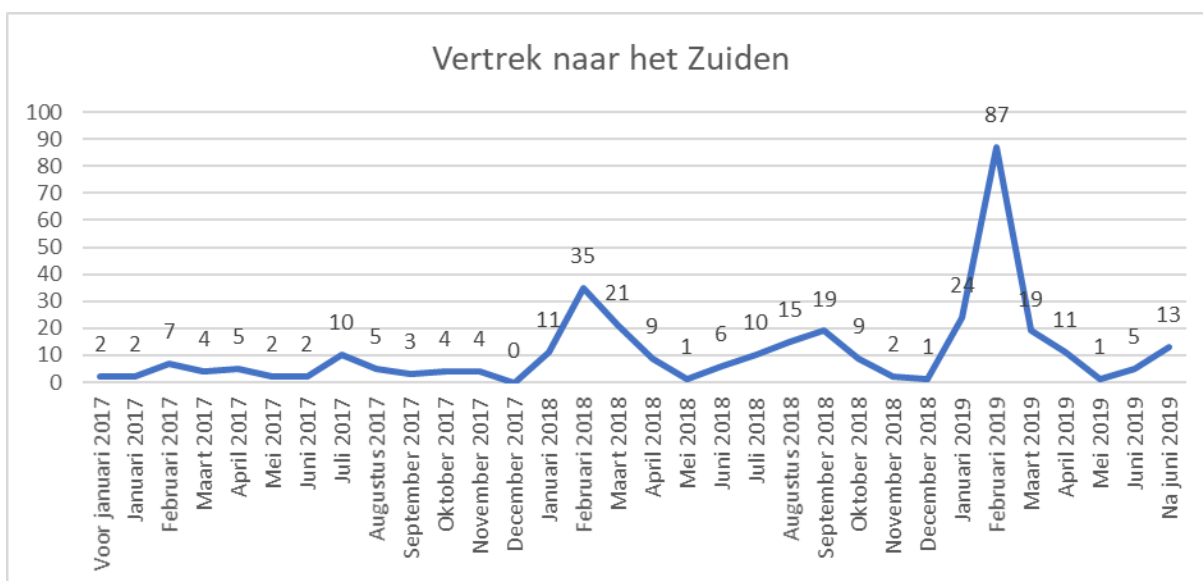

Fig. 3. Maand en jaar van het vertrek naar het Zuiden.

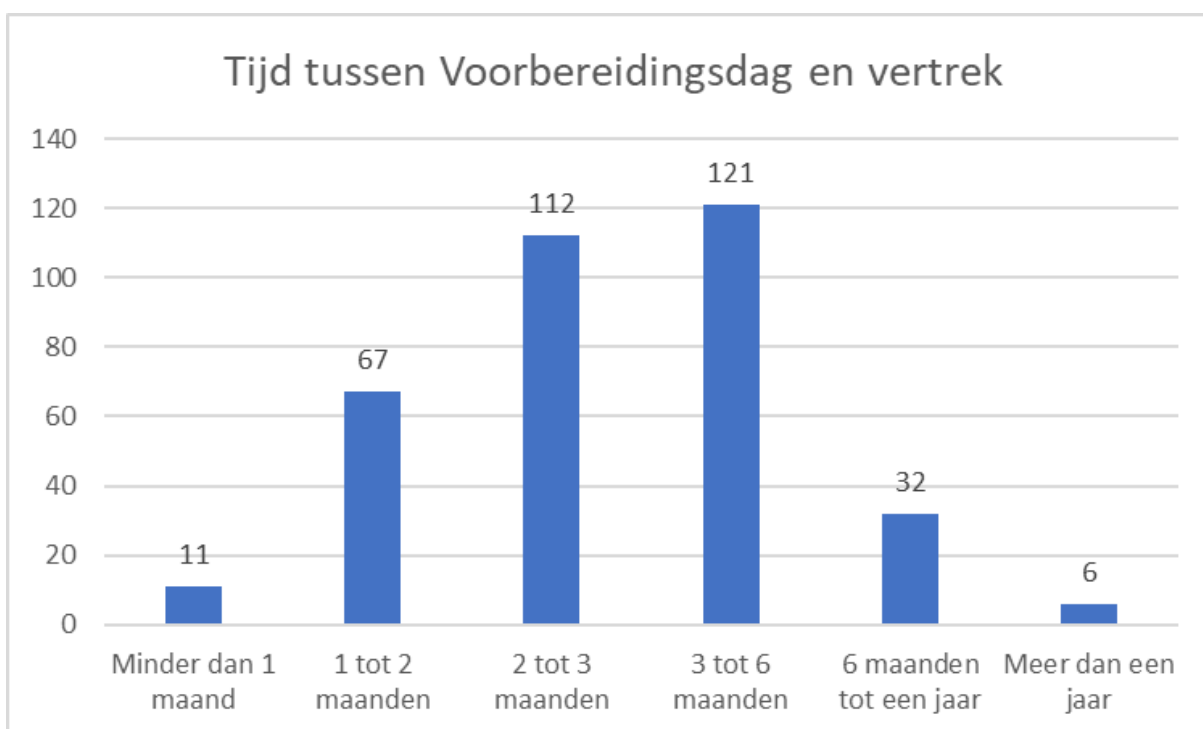

Fig. 4. Aantal maanden tussen de Voorbereidingsdag en het vertrek.

Ongeveer **vier vijfde** (80,80 %) van de studenten die deelnemen aan de Voorbereidingsdag **gaan naar het Zuiden voor een stage**. De andere deelnemers vertrekken voor onderzoek (9,74 %), een studie (7,45 %) of in enkele gevallen voor vrijwilligerswerk (2,01 %) (fig. 5).

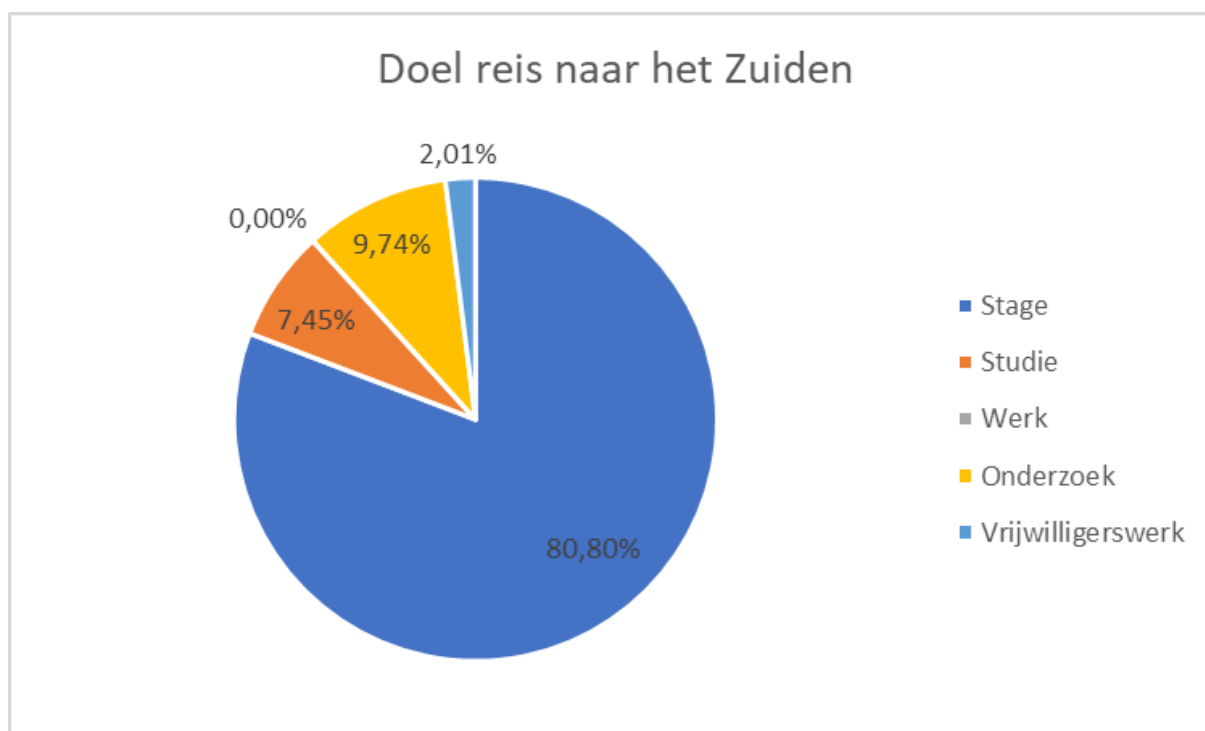

Fig. 5. Doel van de reis naar het Zuiden.

Een kleine groep landen in het Zuiden blijkt een meerderheid van studenten aan te trekken. Veruit de **populairste bestemming is Zuid-Afrika** (62), die door bijna 18 % van de deelnemers aan de enquête werd gekozen voor hun stage of onderzoek, op ruime afstand gevolgd door Oeganda (34) en Suriname (29). Deze drie landen zijn samen al goed voor meer dan een derde van de studenten die naar het Zuiden gaan. Daarnaast vertrekt een belangrijk aandeel van de deelnemende studenten naar Peru (20), Tanzania (19), Vietnam (19), India (18), Gambia (15), de Filipijnen (13), Ethiopië (12), Ecuador (11) en Rwanda (11) (fig. 6). De studenten verblijven **gemiddeld 2 tot 3 maanden in hun gastland** (fig. 7).

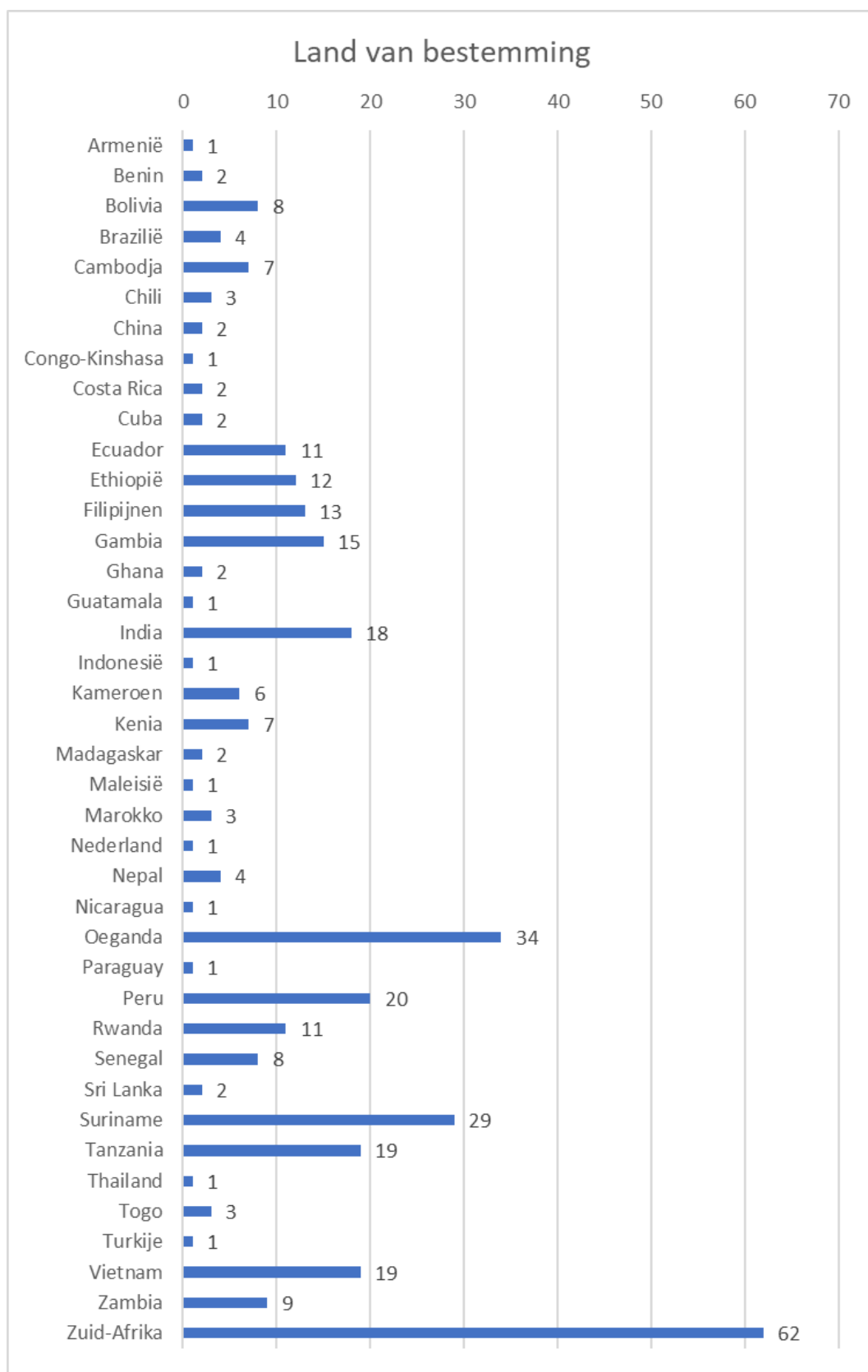

Fig. 6. Land van bestemming.

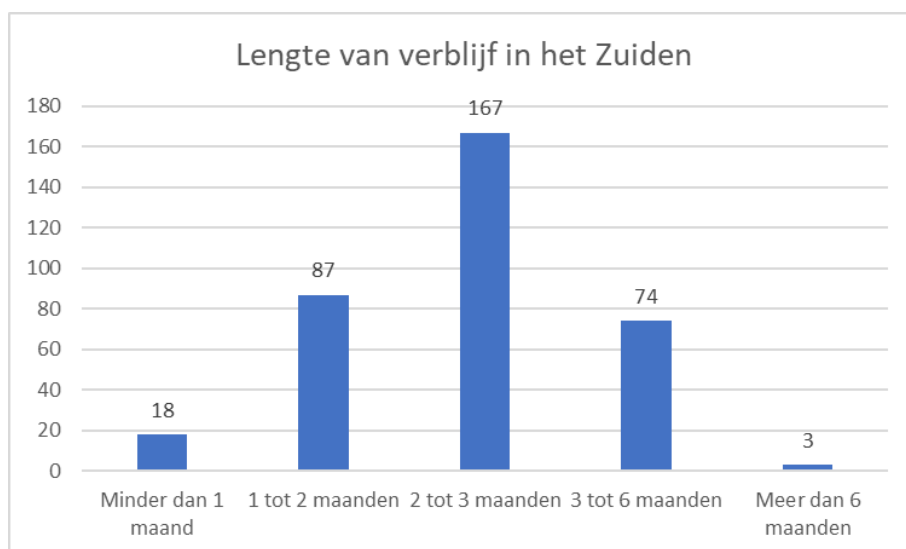

Fig. 7. Duur van het verblijf in het gastland.

De meerderheid van de studenten is **20 à 22 jaar oud** op het moment dat ze naar het Zuiden vertrekken voor een stage of onderzoek, maar een belangrijk aandeel gaat ook op iets latere leeftijd op Zuidstage (fig. 8). Voor ruim twee derde van hen was de Zuidstage hun eerste ervaring in het globale Zuiden, dus bijna **een derde had wel al eerder in het Zuiden verbleven** (fig. 9). Er kiezen beduidend **meer vrouwen** (78 %) dan mannen (22 %) voor een ervaring in het Zuiden (fig. 10). Dit is minstens gedeeltelijk te verklaren door het grote aandeel van opleidingen binnen de gezondheidszorg en de lerarenopleiding (cf. supra), die overwegend vrouwelijke studenten tellen.

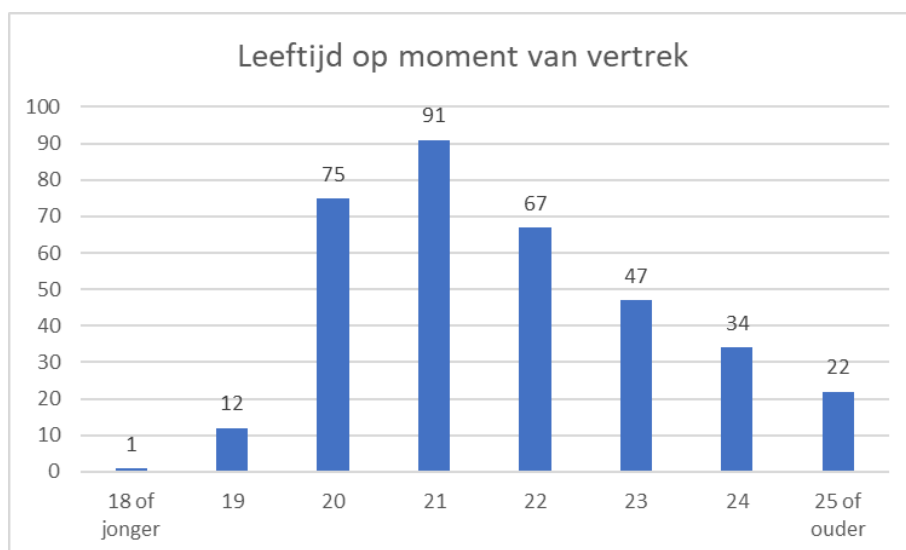

Fig. 8. Leeftijd op het moment van het vertrek naar het Zuiden.

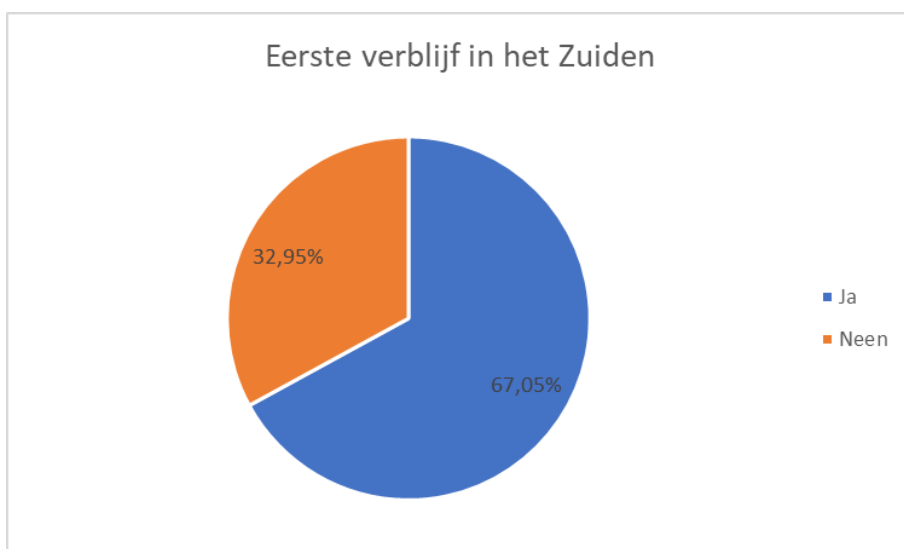

Fig. 9. Aantal studenten voor wie de Zuidstage een eerste ervaring in het globale Zuiden was.

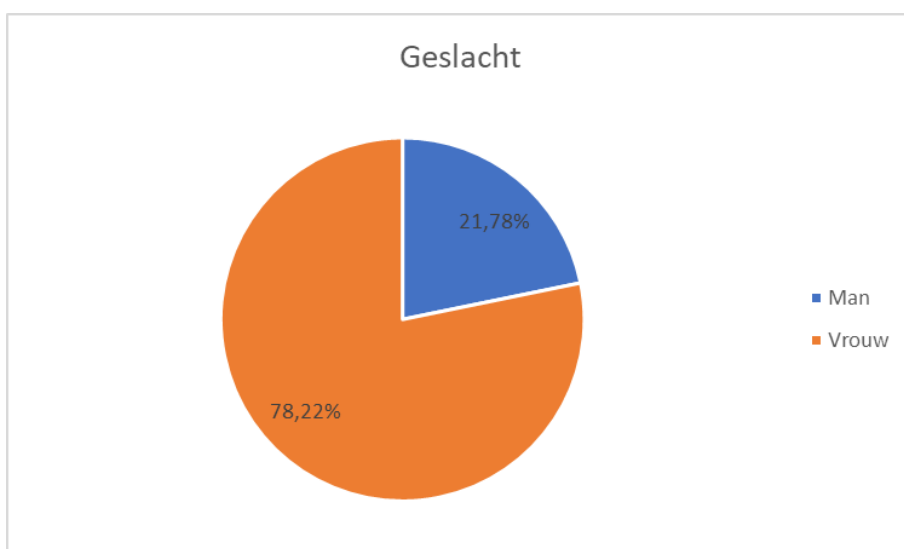

Fig. 10. Geslacht van de studenten.

3. Omkadering van de Zuidervaring

3.1. Meerwaarde Voorbereidingsdag

Bijna 90 % van de studenten is het er in meer of mindere mate mee eens dat de **Voorbereidingsdag een meerwaarde** had voor hun verblijf in het Zuiden. Ruim 20 % was het hier ‘helemaal mee eens’. Slechts minder dan 7 % onder hen is het er niet mee eens, terwijl de anderen een neutrale houding aannemen of het zelf niet weten (zie fig. 11).

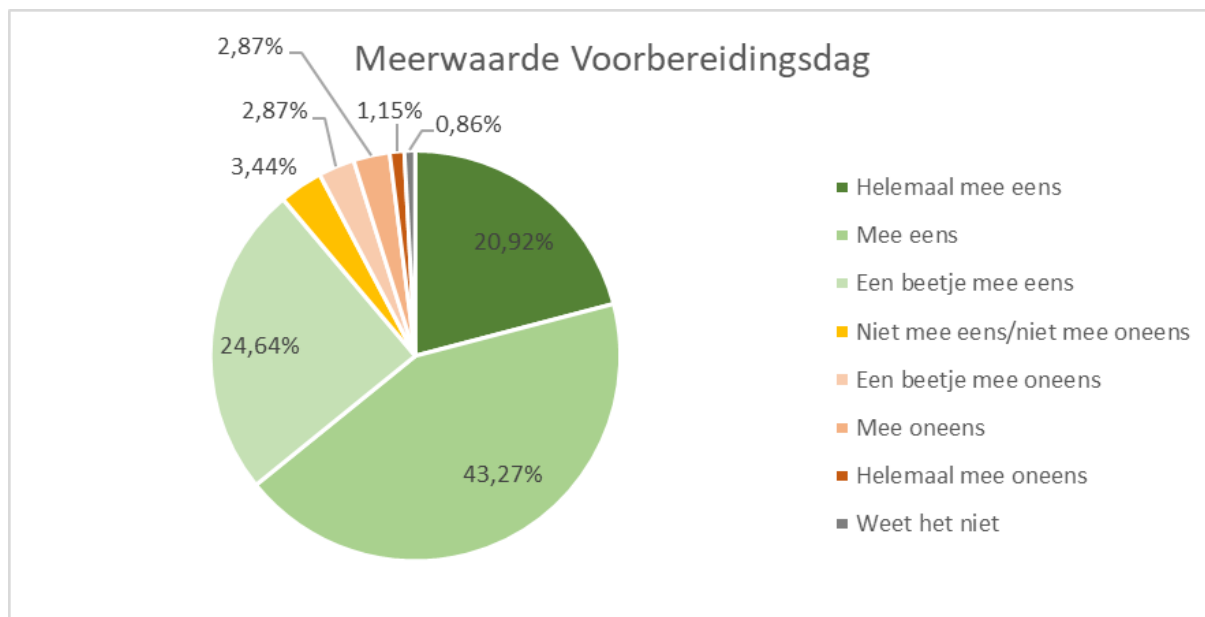

Fig. 11. Stelling: de Voorbereidingsdag van UCOS had een meerwaarde voor mijn verblijf in het Zuiden.

Als we de studenten vragen wat ze **zich herinneren van de Voorbereidingsdag**, zien we dat de thema's die hen zijn bijgebleven vooral gelieerd zijn aan **cultuur** (112), zoals de verschillen en gelijkenissen hierin, religie en geloof, diversiteit, taal, kleding, eetgewoontes en de opvattingen over tijd. Vooral **religie en geloof** (81) wordt door velen aangehaald als een thema dat werd behandeld tijdens de Voorbereidingsdag. Ook de onderwerpen verbonden aan **privilege en discriminatie** (49) zijn veel studenten bijgebleven, zoals wit privilege, *white saviour complex*, vooroordelen, stigma en ongelijkheid. De deelnemers aan de Voorbereidingsdag verwijzen ook vaak naar het thema **armoede** (44) en hoe hiermee om te gaan en, meer algemeen, naar de **economische dimensie** (inkomen, welvaart, omgaan met geld) (28).

Een onderwerp dat veel studenten zich herinneren is het **maken van foto's** (39) en dat ze hiervoor in bepaalde gevallen toestemming moeten vragen. Hieraan gelieerd wordt ook vaak

verwezen naar het gebruik van **sociale media** (28), vooral als het gaat om het delen van foto's en het al dan niet bevestigen van onze **perceptie en stereotypen**.

Veiligheid (33) wordt veel vermeld, net als de **eigen houding en gedrag** (32), zoals het aannemen van een open blik, de omgang met de lokale bevolking, de relatie met het gastgezin en het wij-zij-denken. Samenhangend met dit laatste geven veel studenten aan dat ze hebben geleerd om ook eens vanuit het **perspectief van anderen** te denken, naar hun prioriteiten en hoe zij kijken naar de stagiairs (18). Enkelen geven aan dat het belang van een goede omkadering hen is bijgebleven of van het **begrip van de context** waarin ze terechtkomen (7). Ook herinneren sommigen zich eerder heel **praktische zaken**, zoals visa, vaccins, het dragen van een ring, het uitdelen van eten, ... (7).

Sommige studenten verwijzen naar de manier van werken tijdens de Voorbereidingsdag, zoals het gebruik van **spel, interactie of een quiz** (14) of van **casussen** met probleemsituaties of ethische kwesties (14).

*Een overzicht van de antwoordenclusters op de vraag 'Welke thema's of inzichten herinner je je nog van de Voorbereidingsdag? Waarom?' is terug te vinden in **bijlage 1**.*

De momenten waarop de studenten tijdens hun verblijf in het **globale Zuiden aan de inhoud van de Voorbereidingsdag terugdachten**, zijn vooral **situaties gelieerd aan religie en geloof** (50). Het gaat dan meer specifiek over hoe om te gaan met vragen over deze onderwerpen of met situaties waarin religie en geloof heel aanwezig zijn. Velen geven aan dat ze dankzij de Voorbereidingsdag veel aandacht hebben besteed aan het **vermijden van stereotypering** (40), bijvoorbeeld bij het maken van foto's, waarbij indien nodig de toestemming wordt gevraagd, en het delen van foto's op sociale media. Ook bij het schrijven van blogs of het rapporteren naar huis werd hier op gelet.

Voor studenten die naar het Zuiden gingen heeft de Voorbereidingsdag geholpen bij het **omgaan en kennismaken met de plaatselijke bevolking** (28), zoals contacten leggen met collega's en medestudenten en het aangaan van vriendschappen. Ook heeft het hen geleerd **beter om te gaan met cultuurverschillen** (25), wanneer het gaat om respect voor andere normen, waarden en gewoonten en waar nodig zich aan te passen. Bepaalde situaties hebben de stagiairs geprobeerd **vanuit een ander perspectief te bekijken**, om te begrijpen waarom mensen iets op een bepaalde manier aanpakken (21).

Er werd regelmatig gedacht aan de aanbevelingen rond veiligheid en hoe om te gaan met **onveilige situaties** (22). Ook wanneer de studenten werden geconfronteerd met **bedelaars, straatkinderen, afdingen** of het al dan niet terugbetalen van leningen, dachten ze terug aan de Voorbereidingsdag en wat ze hadden gezien rond de omgang met geld (22). Vaak

merkten zij ook een grote **kloof tussen arm en rijk** of veel daklozen op in hun gastland, wat hen herinnerde aan hoe om te gaan met armoede (17).

Een belangrijk aantal deelnemers aan de enquête kreeg ook te maken met vragen over **relaties of huwelijksaanzoeken** (17). Ook hierbij werd vaak teruggedacht aan de inhoud van de Voorbereidingsdag, waarbij specifiek wordt verwezen naar het dragen van een ring als één van de tips die zij kregen.

Opvallend veel studenten gaven ook aan dat ze tijdens hun verblijf **weinig of zelfs niet** teruggedachten aan wat ze tijdens de Voorbereidingsdag hebben geleerd of dat het te lang geleden is om hier een antwoord op te geven (44).

*Een overzicht van de antwoordenclusters op de vraag 'In welke situatie(s) tijdens je verblijf in het Zuiden heb je nog aan de inhoud van de Voorbereidingsdag gedacht? Aan welke inhoud was je reflectie gelinkt en waarom?' is terug te vinden in **bijlage 2**.*

Aan de studenten werd ook gevraagd **op welke ervaringen in hun gastland zij onvoldoende waren voorbereid** en dus eventueel nog aan bod kunnen komen in een Voorbereidingsdag. Van de 283 deelnemers aan de enquête die een antwoord hebben geformuleerd op deze vraag, gaf **bijna de helft expliciet aan dat zij er geen kunnen bedenken of dat zij voldoende waren voorbereid** (131).

De situaties waarop een aantal studenten wel beter voorbereid wil worden zijn vooral gelieerd aan het omgaan met **onveiligheid en gevaarlijke situaties** (22). Het gaat dan over het (meemaken of zien gebeuren) van misbruik of mishandeling, het omgaan met situaties of slachtoffers van conflict en geweld, het omgaan met onaangename ervaringen, diefstal of oplichting en zelfs parasieten en insecten.

Een aantal stagiairs wil graag **meer specifieke informatie krijgen over de regio of het land** van bestemming (11), zoals de cultuur, de plaatselijke etiquette, de geschiedenis en de politieke situatie. Ook over de **impact van taalbarrières** en het belang van het beheersen van de omgangstaal voelen enkele zich onvoldoende voorbereid (10).

Andere thema's die volgens de studenten (meer) aan bod kunnen komen zijn:

- » Het omgaan met (en kritisch staan tegenover) je **positie als witte persoon**: hoe we gezien worden (rijk, toerist); hoe zich te gedragen op straat (9).
- » De **terugkeer naar België**: opnieuw wennen aan de eigen samenleving (8).
- » Het omgaan met een **cultuurshock** bij o.a. confrontatie met extreme armoede (8).
- » Het **omgaan met een groep**/andere vrijwilligers voor een lange periode, het omgaan met een slechte samenwerking, het omgaan met de afhankelijkheid van anderen, het omgaan met asociaal/ongeïnteresseerd gedrag (8).

- » Het **omgaan met lokale leefomstandigheden**, het ritme van leven en de werkmentaliteit (7).
- » Het **omgaan met armoede** (en bedelen) (6).
- » Het **omgaan met lokale gewoonten**: eetgewoonten (veganistisch) en kledingnormen (6).
- » Het omgaan met culturele verschillen op financieel vlak, het **omgaan met hiërarchie** en de positie als student (6).
- » Het uitwisselen van contacten met **lokale jongeren**, hoe omgaan met opdringerig gedrag (5).
- » **Tips voor bij de aankomst**: de eerste dagen, de eerste indrukken (5).
- » Het omgaan met de lokale positie van de vrouw (**gender**), diversiteit en geaardheid (5).
- » Het omgaan met **racisme** (ook omgekeerd racisme) en **apartheid** (4).
- » Tips om op een goede manier **gevoelige gespreksonderwerpen** aan te halen (4).
- » Het omgaan met **geld en corruptie**; wanneer een fooi te geven (4).

*Een overzicht van de antwoordenclusters op de vraag 'Op welke ervaringen in het Zuiden was je onvoldoende voorbereid en zouden aan bod kunnen komen in een Voorbereidingsdag?' is terug te vinden in **bijlage 3**.*

3.2. Meerwaarde Debriefing

Bijna een vierde van de deelnemers (80) aan de enquête nam naast een Voorbereidingsdag ook deel aan een Debriefing georganiseerd door UCOS. Ruim een vierde van hen (88) nam dan weer deel aan een debriefingssessie van de eigen instelling, waardoor **bijna de helft van de studenten een debriefing heeft genoten** na de terugkeer uit het Zuiden.

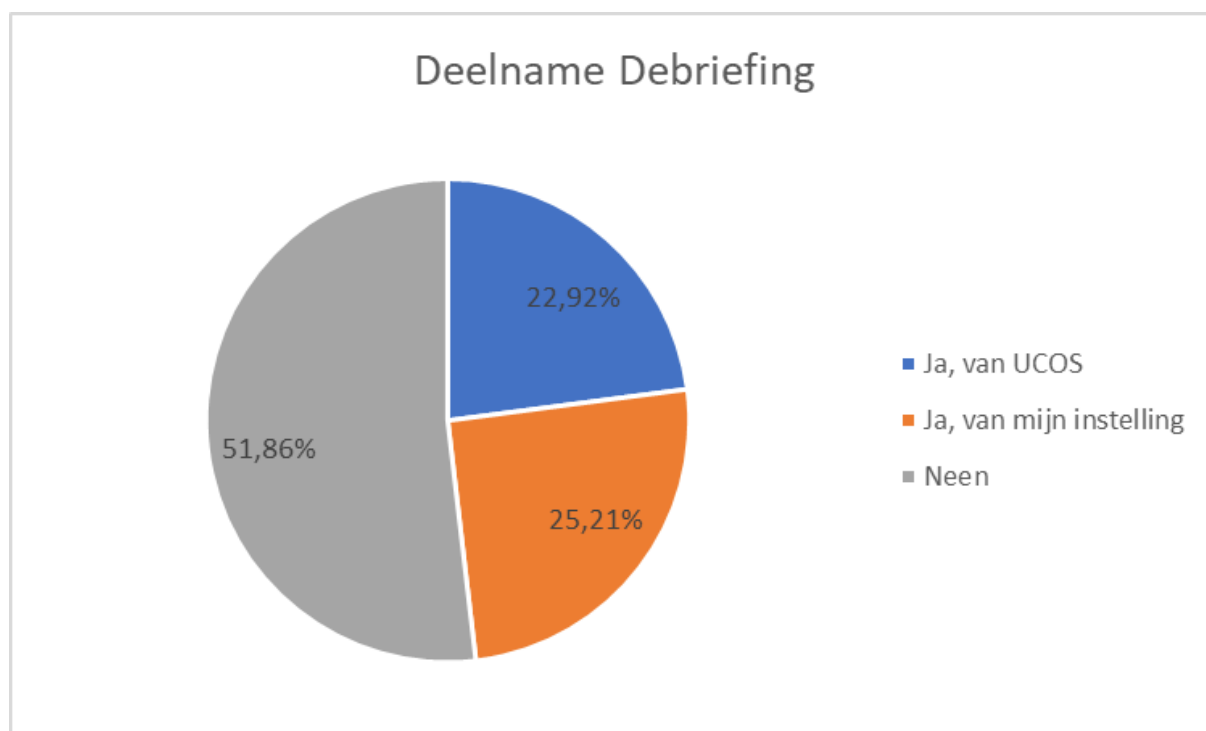

Fig. 12. Studenten die na hun verblijf in het Zuiden deelnamen aan een debriefingssessie.

Het nut van de debriefing wordt over het algemeen iets minder hoog ingeschat dan de meerwaarde van de Voorbereidingsdag. Ongeveer **vier vijfde van de deelnemers aan een debriefingssessie vonden deze nuttig**. We zien hierbij slechts een klein verschil tussen de meerwaarde van een debriefing van UCOS, waar 81,25 % het eens is met het nut van de sessie, en deze van de instelling van de student, waar 77,27 % van de deelnemers de sessie als nuttig beoordeeld.

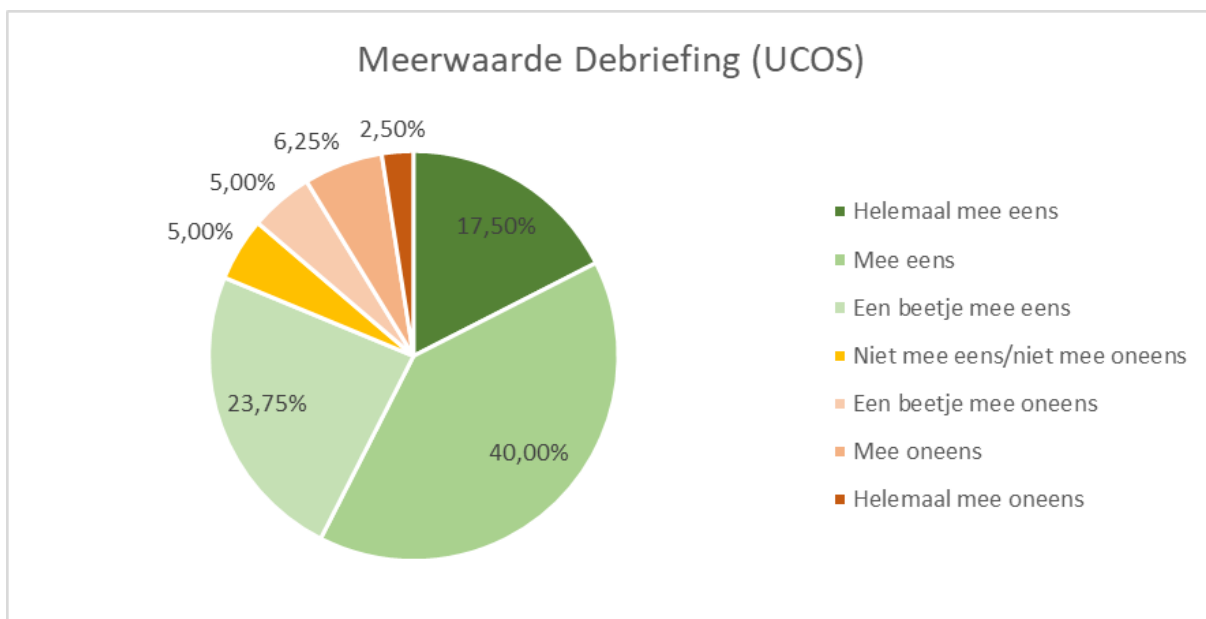

Fig. 13. Stelling: de debriefing was nuttig om mijn ervaringen in het Zuiden te kaderen of te verwerken. Enkel 'Ja, van UCOS'.

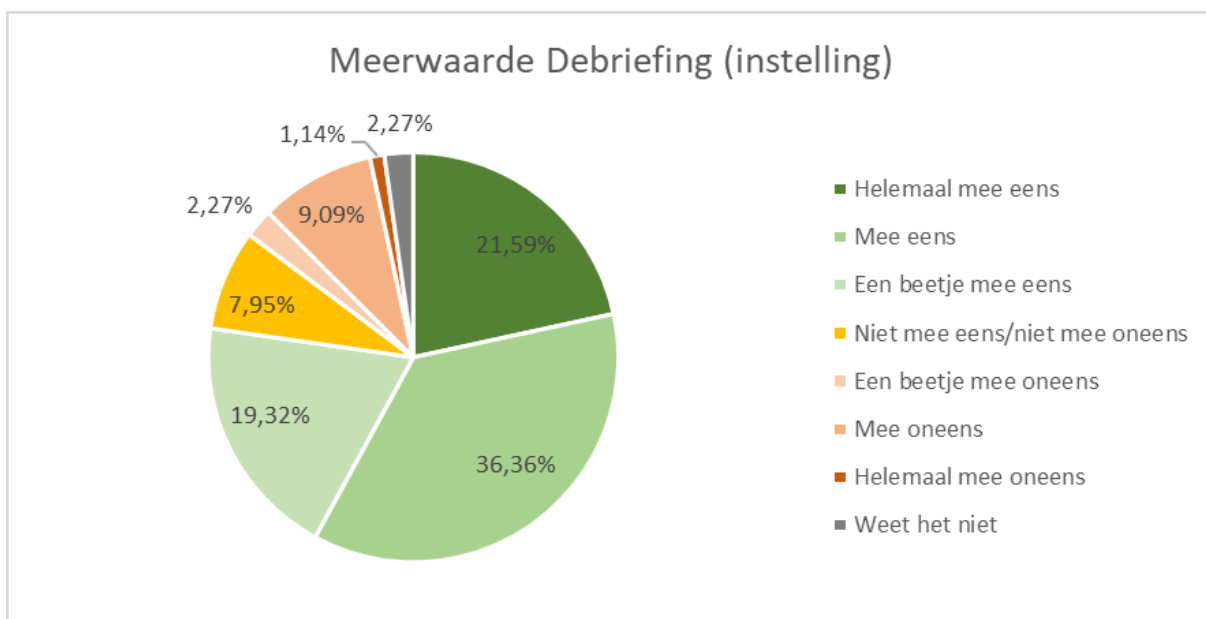

Fig. 14. Stelling: de debriefing was nuttig om mijn ervaringen in het Zuiden te kaderen of te verwerken. Enkel 'Ja, van mijn instelling'.

Als we ons beperken tot de studenten die de Debriefing van UCOS hebben gevolgd, zien we dat de studenten de debriefing vooral nuttig vonden voor het **uitwisselen van ervaringen** met andere studenten. De voornaamste suggestie is echter ervoor zorgen dat **iedereen aan het**

woord kan komen (8), niet alle deelnemers krijgen namelijk de kans om hun ervaringen te delen. Vaak gaat het ook om positieve ervaringen die ze naar voor willen brengen, terwijl meestal op de negatieve gevallen wordt gefocust. Enkele studenten hebben er de voorkeur voor om de sessie met een **kleinere groep** te organiseren (4).

Ook de deelnemers aan een debriefingsessie van hun **instelling** vonden vooral de mogelijkheid van een open gesprek en het uitwisselen van ervaring nuttig, al geven niet al deze sessies de mogelijkheid om ook persoonlijke verhalen te delen. Aangezien bepaalde sessies meer focussen op de inhoud van de stage, vragen sommige studenten dan ook **meer aandacht voor de persoonlijke ervaringen** (3). Anderen suggereren dan weer dat het goed zou zijn om een **aparte sessie te organiseren voor mensen die min of meer dezelfde ervaring hebben gehad** (zelfde opleiding, zelfde land of regio) (3).

*Een overzicht van de antwoordenclusters op de vraag 'Welke concrete suggesties heb je om de debriefing te verbeteren? Welke onderwerpen komen te weinig aan bod?' is terug te vinden in **bijlage 4**.*

4. Persoonlijke ontwikkeling

4.1. Evaluatie indicatoren DGD-programma 2017–2021

In dit eerste deel rond de persoonlijke ontwikkeling van studenten kijken we naar de vragen die werden gesteld om de vorderingen te meten op de **indicatoren van de specifieke doelstelling van het DGD-programma 2017–2021** van UCOS. Deze vragen werden ook gesteld in een gelijkaardige enquête in 2016, die de baseline heeft bepaald van deze indicatoren.¹ Door deze vragen opnieuw te stellen en dezelfde antwoordmogelijkheden te bieden, is het mogelijk om de evolutie na te gaan van de **doeltreffendheid** van onze interventies. Aangezien UCOS de studenten van het Vlaamse hoger onderwijs niet enkel via de omkadering van Zuidmobiliteit bereikt, het voorwerp van deze enquête, zijn deze resultaten niet volledig. Voor de baseline, de evolutie en doelstellingen voor deze indicatoren verwijzen we dan ook door naar het rapport van de mid-term evaluatie door de externe evaluator.²

4.1.1. Indicator 1

Voor indicator 1 dient net als bij de baselinebepaling gekeken te worden naar de stellingen rond **motivatie en engagement**. Van de 349 studenten die de enquête volledig hebben ingevuld, gingen 314 personen (**89.97 %**) erg akkoord of akkoord met de stelling **‘Ik ben meer gemotiveerd om bij te dragen aan een duurzame en rechtvaardige wereld’** (fig. 15). 248 studenten (**71,06%**) gingen erg akkoord of akkoord met de stelling **‘Ik ben zelf meer geneigd om me te engageren voor acties, campagnes of organisaties die bezig zijn met mondiale vraagstukken’** (fig. 16).

¹ UCOS, Programma 2017-2021 ter medefinanciering ingediend bij DGD, p. 49.

² An Vranckx, Mid-term evaluatie DGD-programma 2017-2021 in uitvoering door het Universitair Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (UCOS).

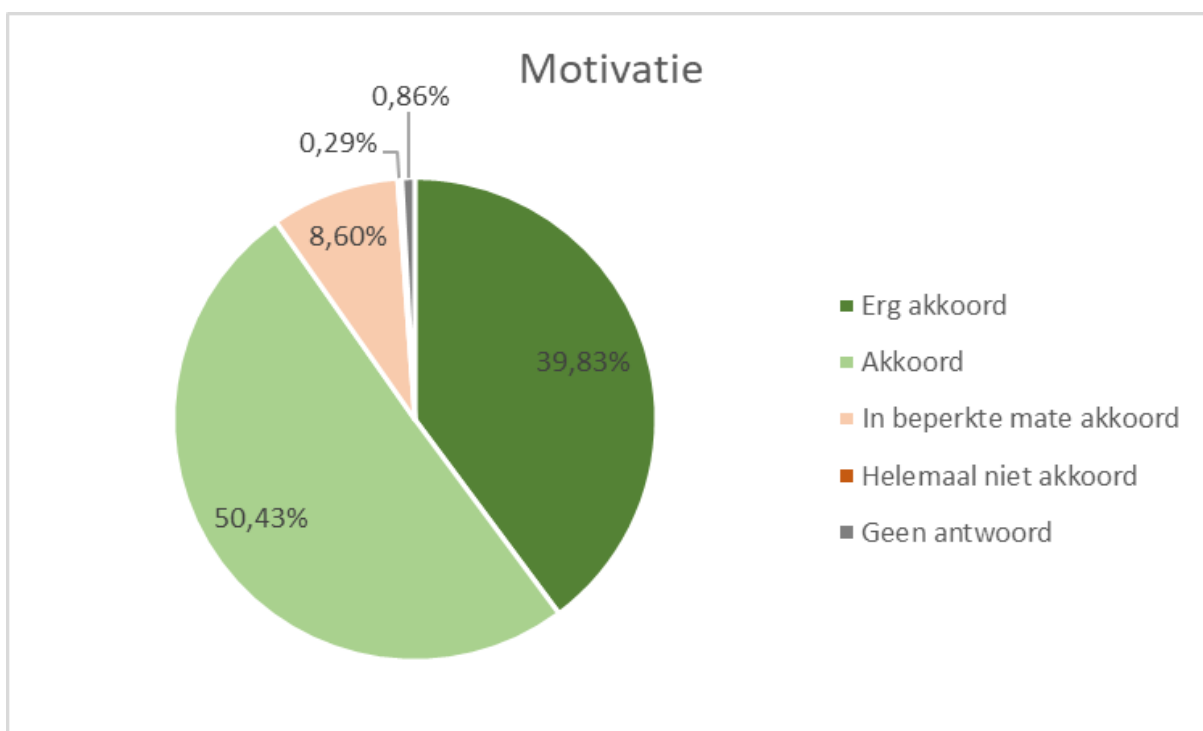

Fig. 15. Stelling: ik ben meer gemotiveerd om bij te dragen aan een duurzame en rechtvaardige wereld.

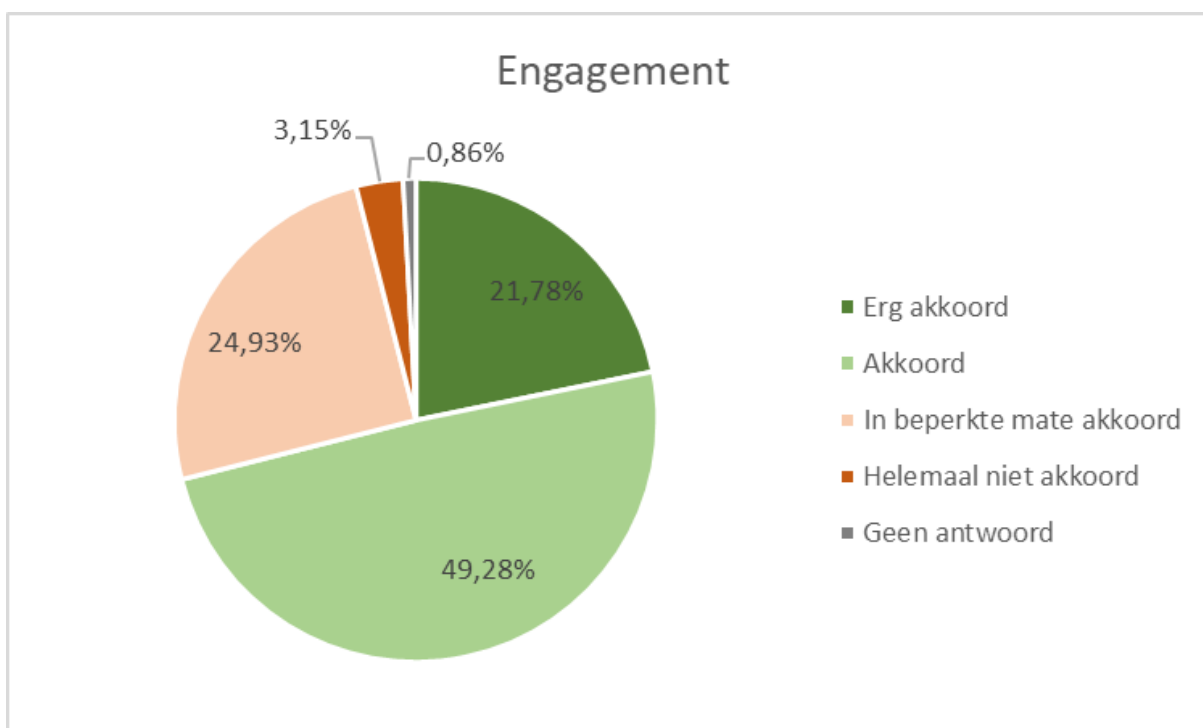

Fig. 16. Stelling: ik ben zelf meer geneigd om me te engageren voor acties, campagnes of organisaties die bezig zijn met mondiale vraagstukken.

Enkel de respondenten die voor beide bovenstaande stellingen verklaarden erg akkoord of akkoord te zijn, worden als een positief resultaat gezien. Wanneer we de antwoorden op de stellingen samennemen, zien we dat van de 349 bevroagde studenten, 241 personen (of **69,05 %**) **op beide stellingen een positief antwoord** (erg akkoord of akkoord) gaven, wat het resultaat geeft voor **indicator 1** wat betreft de studenten die bij UCOS een Voorbereidingsdag hebben gevolgd (fig. 17).

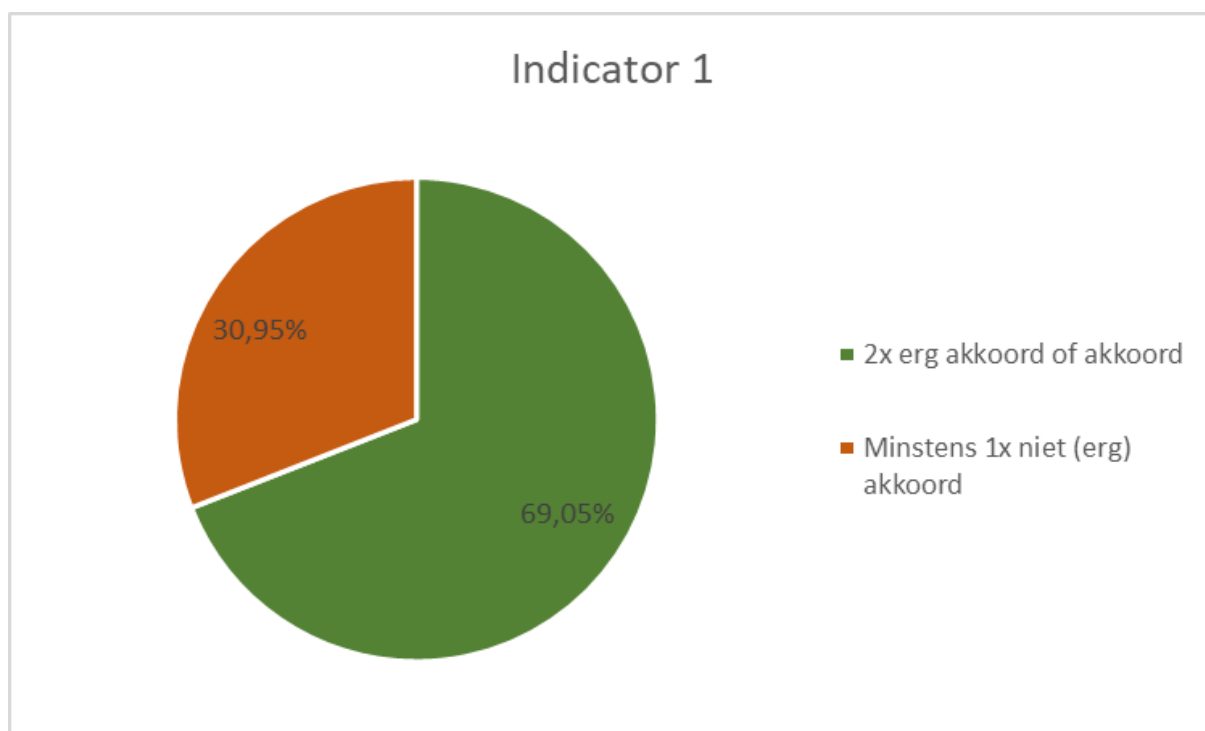

Fig. 17. Resultaat indicator 1.

4.1.2. Indicator 2

Voor **indicator 2** over de **betrokkenheid bij de Noord-Zuidproblematiek**, dienen we enkel te kijken naar de stelling **'Ik voel me meer betrokken bij mijn gastland en zijn uitdagingen voor de toekomst'** (3.1). Hier gaf 294 (**84,24 %**) van de 349 studenten die de enquête volledig hebben ingevuld aan dat zij erg akkoord of akkoord gaan met de stelling (fig. 18).

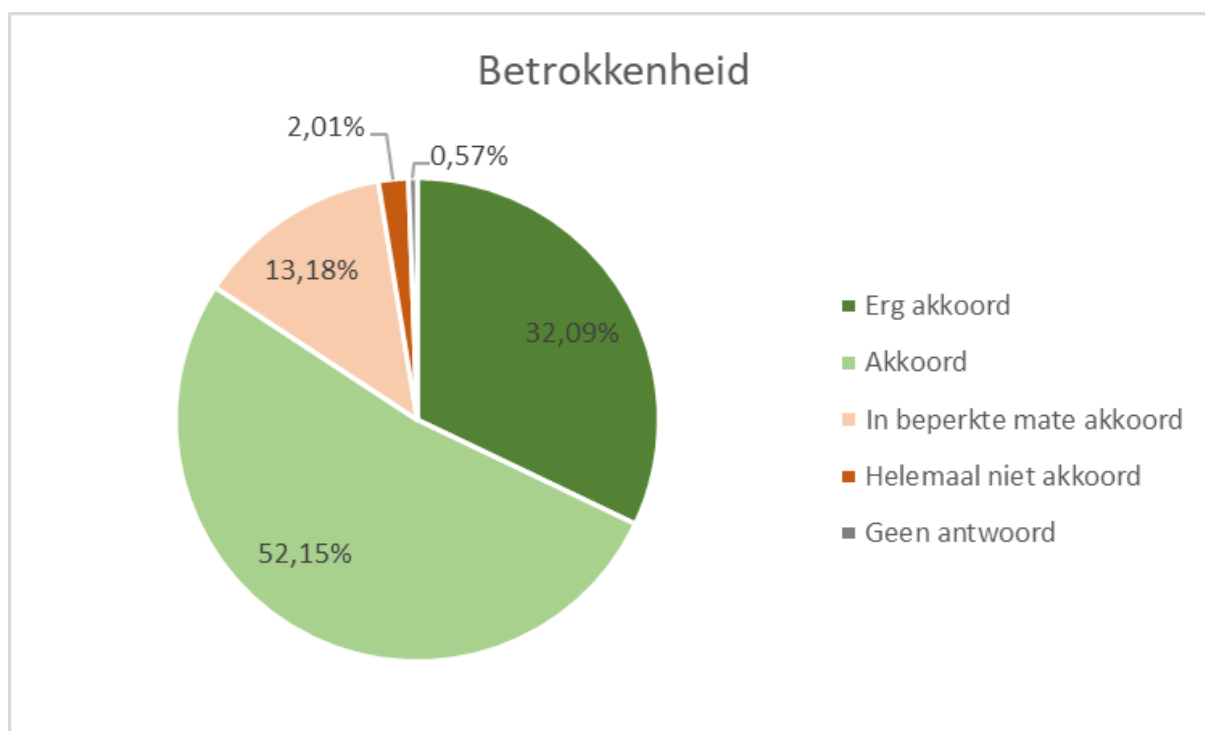

Fig. 18. Stelling: ik voel me meer betrokken bij mijn gastland en zijn uitdagingen voor de toekomst (= resultaat indicator 2).

4.1.3. Indicator 3

Bij **indicator 3** wordt het aantal studenten gemeten dat **zelf in actie is gekomen voor internationale solidariteit met het Zuiden en voor duurzame ontwikkeling**. Sommige studenten nemen na hun terugkeer een persoonlijk initiatief om mondiale uitdagingen in de kijker te zetten. Dit kan al heel eenvoudig door bijvoorbeeld een presentatie te geven over de ervaringen in het Zuiden. Onder de deelnemers aan onze Voorbereidingsdag die de enquête volledig hebben ingevuld, geven **151 studenten** aan dat zij zelf actie hebben ondernomen na hun terugkeer uit het Zuiden. Belangrijk voor de mid-term evaluatie is dat we enkel kijken naar studenten die in de jaren 2017 en 2018 hebben deelgenomen aan onze Voorbereidingsdagen.

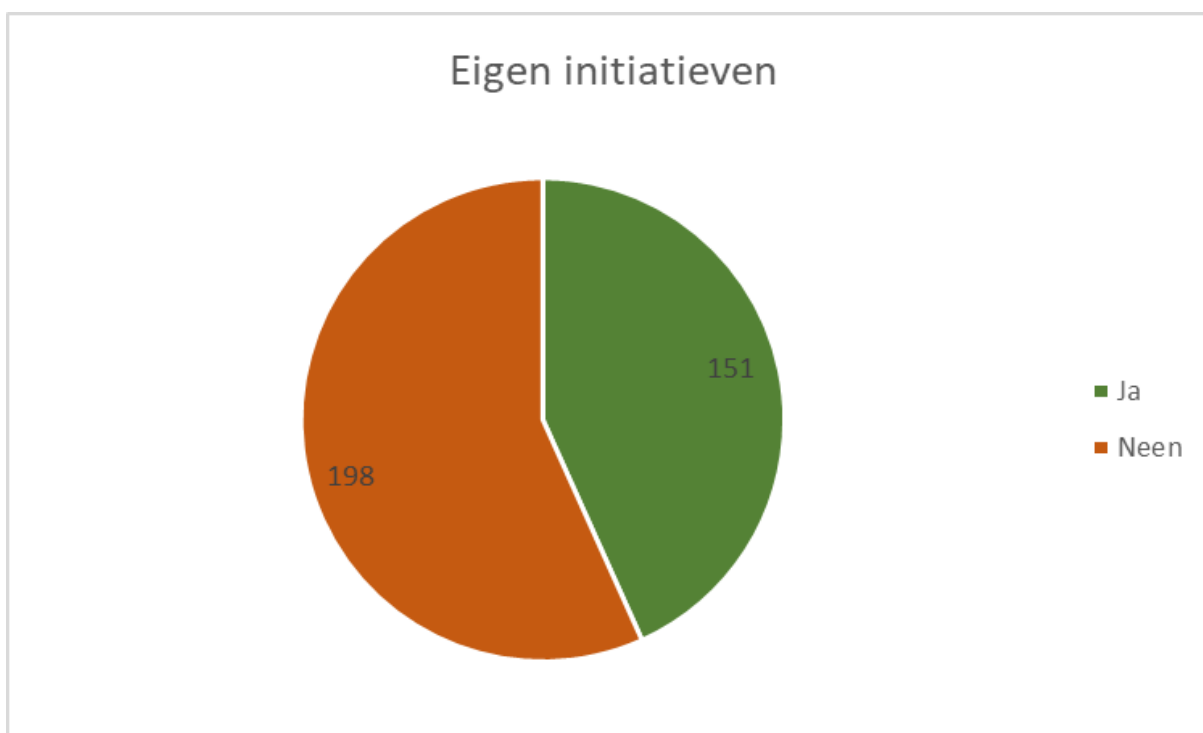

Fig. 19. Studenten die zelf initiatieven hebben genomen na hun terugkeer (= resultaat indicator 3).

De initiatieven die de studenten hebben ondernomen, betreffen in de meeste gevallen een **presentatie of lezing over de Zuidervaring** (106). Een belangrijk aantal studenten koos ervoor om het bezochte project in het Zuiden verder financieel te ondersteunen (38) of om zich te engageren voor vrijwilligerswerk bij een organisatie die een link heeft met het Zuiden (20). Verder gaven 21 studenten aan dat zij op nog andere manieren actie hebben ondernomen na hun terugkeer (zie fig. 20), het gaat hier o.a. om:

- » Deelnemen aan beurzen of infodagen;
- » Creëren van een poster of een filmpje om het project voor te stellen;
- » Terugkeren naar het project om daar verder te werken;
- » De rol van ambassadeur van het project opnemen of anderen overtuigen om ook voor het project te werken;
- » Organiseren van een benefietquiz;
- » Starten van een eigen project in het Zuiden;
- » Nieuwe studiekeuze om mensen in België te helpen;
- » Het onderzoek in het Zuiden verderzetten vanuit België;
- » Beroepskeuze geïnspireerd door de ervaring in het Zuiden.

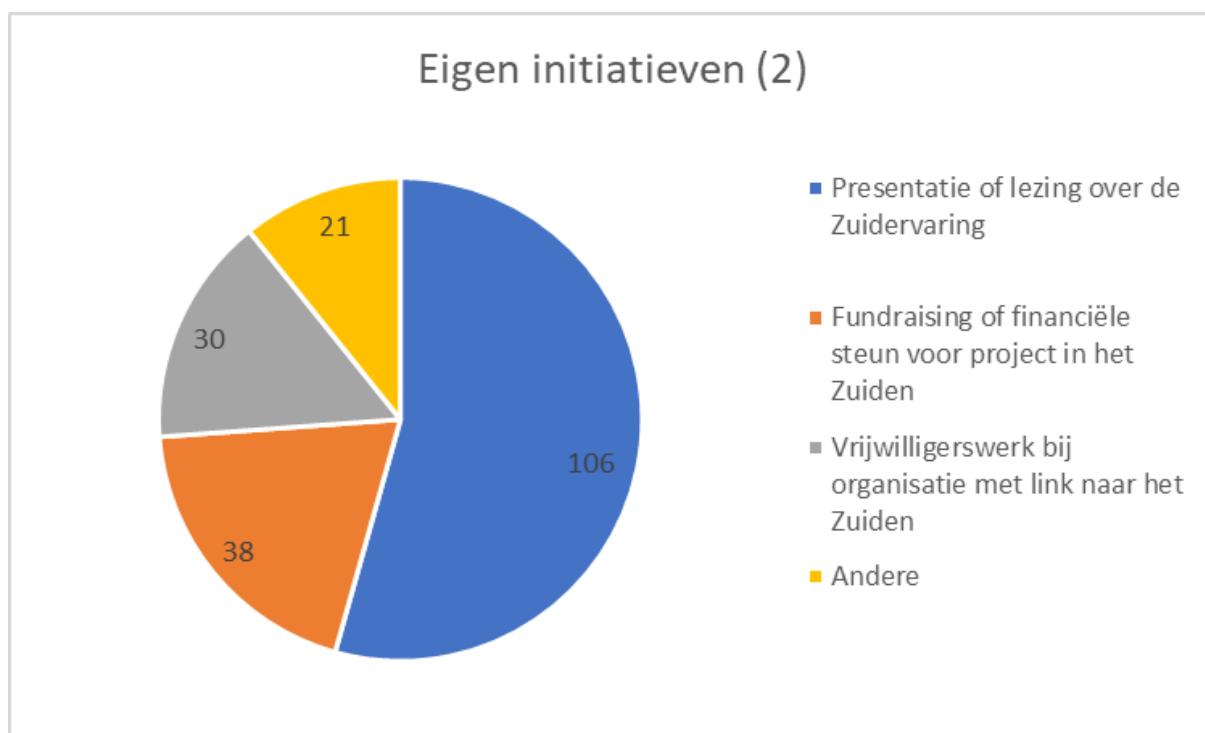

Fig. 20. De initiatieven ondernomen door de studenten.

4.2. Andere competenties

In dit tweede deel rond persoonlijke ontwikkeling kijken we naar enkele andere competenties die we hebben voorgelegd aan de studenten en waarvan we willen weten welke evolutie deze hebben gekend tijdens het verblijf in het Zuiden. Belangrijk hierbij is dat het om een zelfevaluatie gaat. We stellen vast dat de deelnemers aan de enquête over het algemeen heel positief zijn over de ontwikkeling die zij hebben doorgemaakt. De belangrijkste conclusie die we hieruit kunnen trekken is dat de studenten alvast een **positieve houding hebben tegenover de meerwaarde van de Zuidervaring voor hun persoonlijke ontwikkeling.**

Bijna alle studenten, m.n. 98,28 %, is het er in meer of mindere mate mee eens dat ze hun kennis over de levensomstandigheden en de uitdagingen in hun gastland hebben uitgebreid (fig. 21). Bijna 60 % verklaart zelfs het hier ‘helemaal mee eens’ te zijn. Van de 349 deelnemers aan de enquête verklaarden er slechts 5 dat ze het er (een beetje) mee oneens zijn en had 1 iemand een neutrale houding (‘niet mee eens/niet mee oneens’).

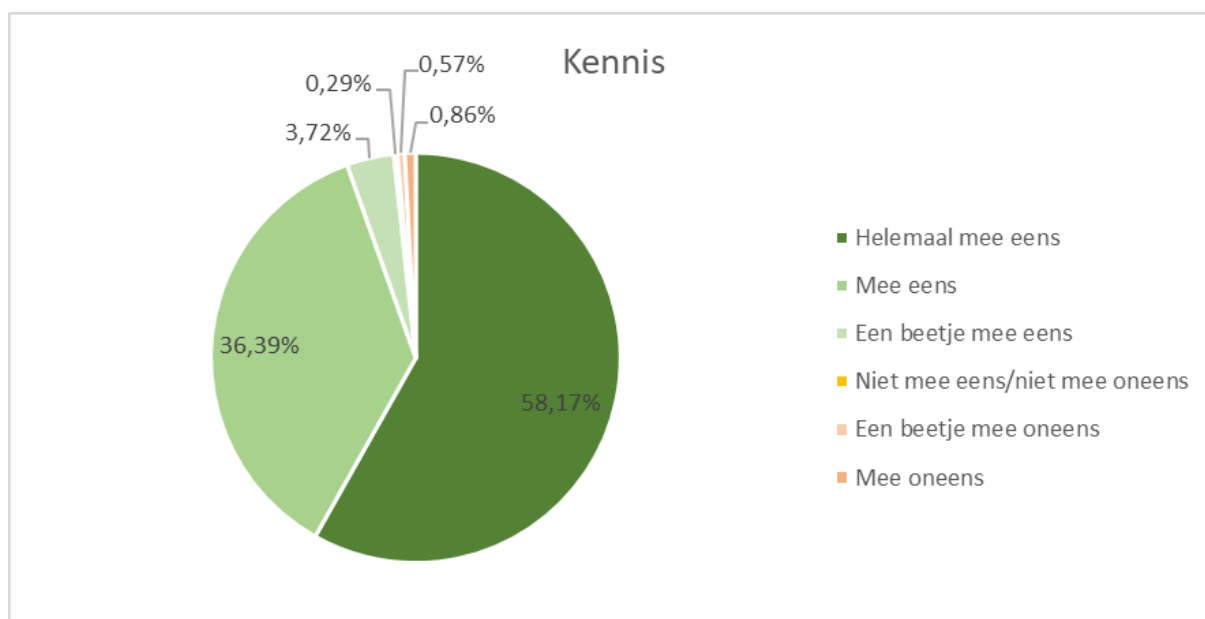

Fig. 21. Stelling: ik heb veel bijgeleerd over de levensomstandigheden van de mensen in mijn gastland en de uitdagingen waar zij voor staan.

Ook de interesse en de bezorgdheid voor wat er in het Zuiden gebeurt, is voor de grote meerderheid (92,95 %) van de studenten **toegenomen** (fig. 22). De overtuiging is hier wel iets minder groot, met iets meer dan 1/3 van de deelnemers die het hier ‘helemaal mee eens’ zijn.

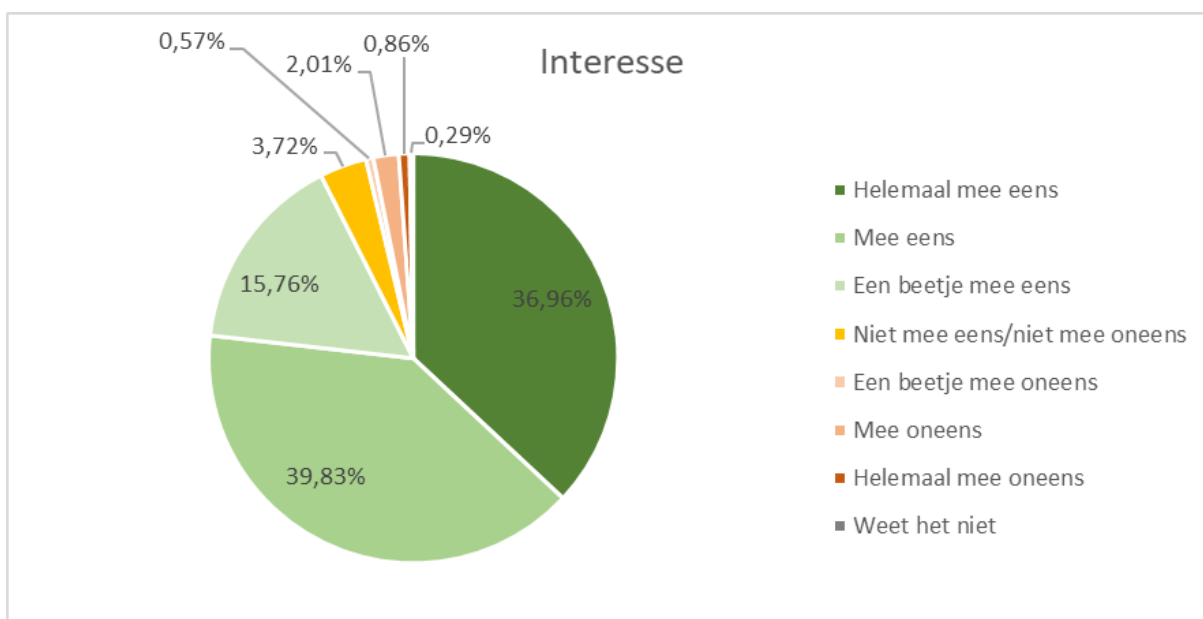

Fig. 22. Stelling: mijn interesse en bezorgdheid voor wat er in het Zuiden in het algemeen gaande is, is toegenomen.

Een nog iets minder zelfzeker resultaat zien we wanneer we nagaan of de studenten **hun oordeel over het globale Zuiden hebben genuanceerd**. Ongeveer 9/10 (89,97%) onder hen is het in meer of mindere mate met deze stelling eens, maar slechts iets meer dan een kwart is het hier 'helemaal eens' (zie fig. 23).

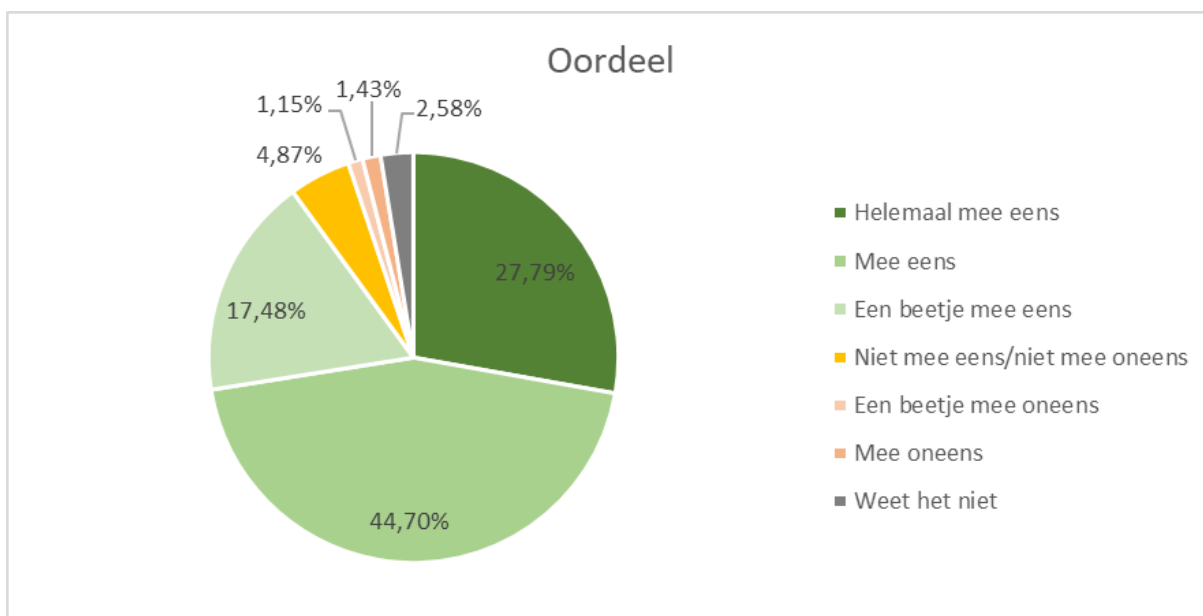

Fig. 23. Stelling: mijn oordeel over wat er gaande is in het globale Zuiden is genuanceerder geworden.

Opnieuw **bijna 9/10 (89,40 %)** deelnemers aan de enquête kan zich vinden in de stelling dat zij zich **meer op hun gemak voelen in contact met mensen uit het Zuiden** (fig. 24). Tegelijk is dit de stelling waarbij het hoogste aantal studenten twijfelde, met bijna 7 % onder hen die koos voor de optie 'niet mee eens/niet mee oneens'.

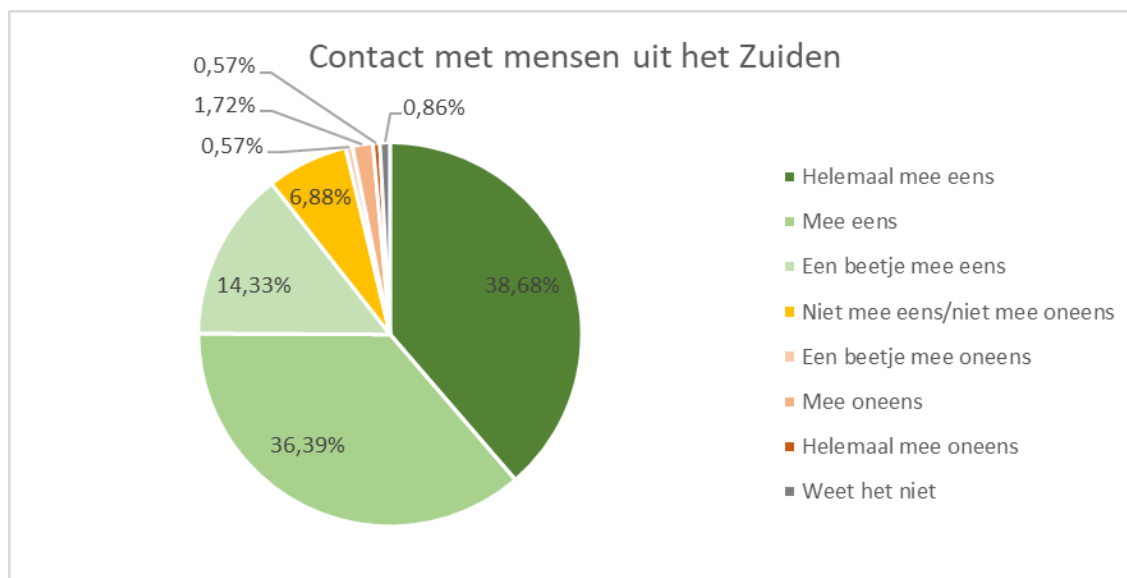

Fig. 24. Stelling: ik voel me meer op mijn gemak in contact met mensen uit het Zuiden.

94,56 % van de studenten zegt sinds de Zuidstage een **beter begrip te hebben van de invloed van de socio-culturele context op de beweegredenen van mensen** (fig. 25). Slechts 2,01 % is het daar (een beetje) mee oneens.

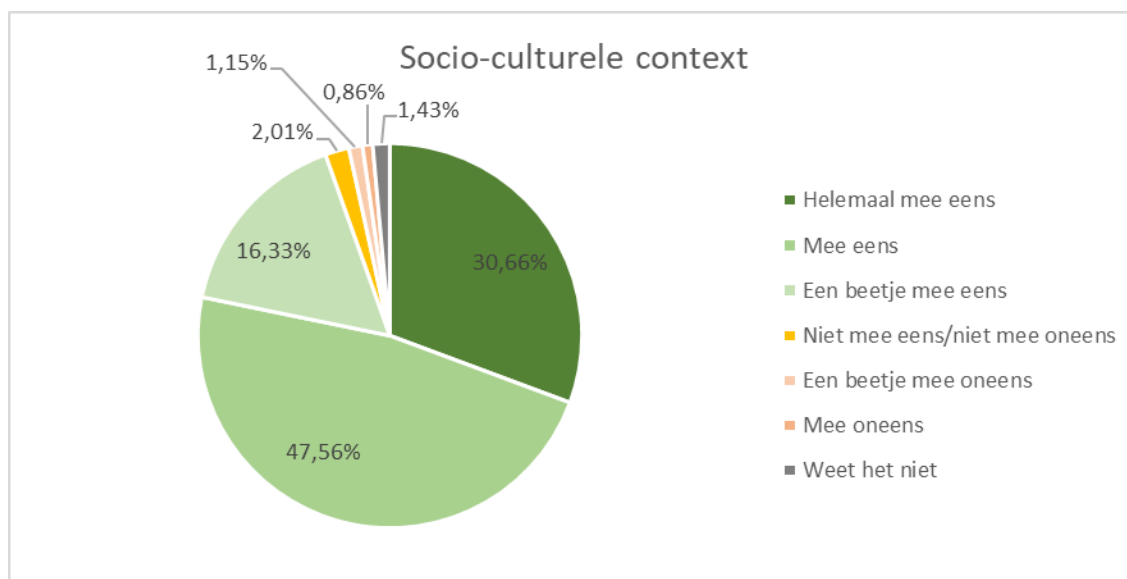

Fig. 25. Stelling: ik heb een beter begrip van de invloed van de socio-culturele context op de beweegredenen van mensen.

Een gelijkaardig resultaat zien we als we kijken naar het verworven **inzicht op de impact van privileges op het leven van mensen**. **95,70 %** van is het hier in meer of mindere mate mee eens (zie fig. 26). Bijna de helft (46,13%) is het hier zelfs ‘helemaal mee eens’ en slechts 3 deelnemers aan de enquête zijn het (een beetje/helemaal) oneens met de stelling.

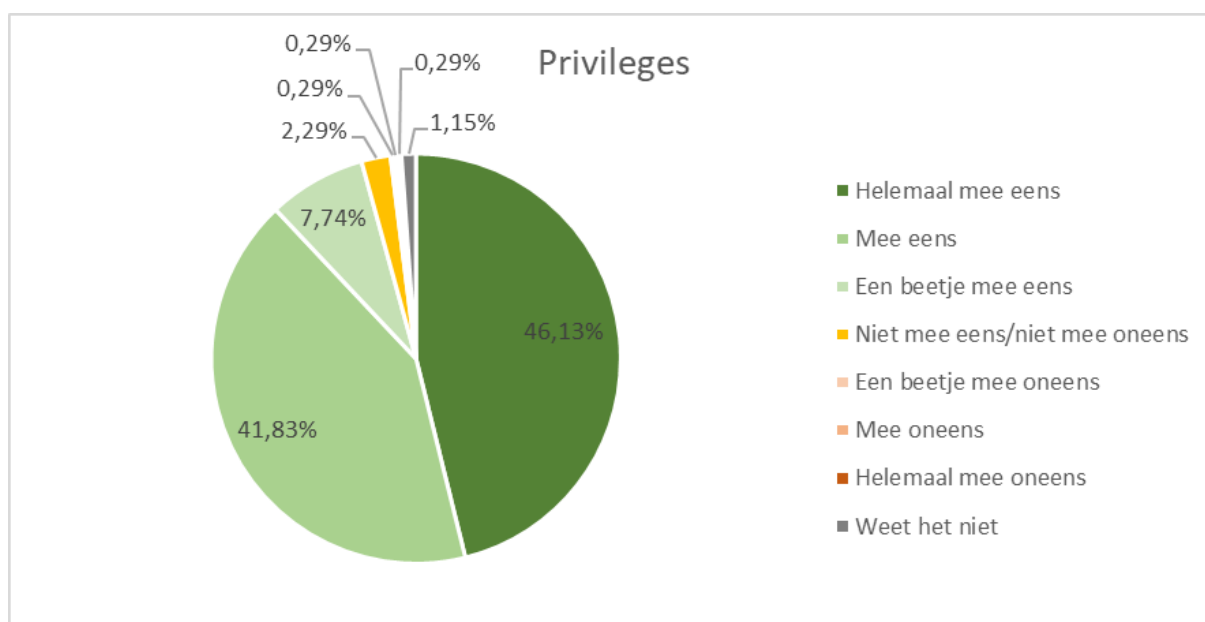

Fig. 26. Stelling: ik heb een bredere kijk op de impact van privileges op het leven van mensen.

Ten slotte hebben we de studenten gevraagd of zij **kritischer staan tegenover hun gedrag in de eigen samenleving en de impact die deze heeft op anderen**. Dit kan gaan over consumptie, aankopen, omgang met mensen met een migratieachtergrond, enz. Opnieuw geeft **meer dan 9/10 (91,98 %)** onder hen aan dat zij hier inderdaad kritischer naar kijken (zie fig. 27).

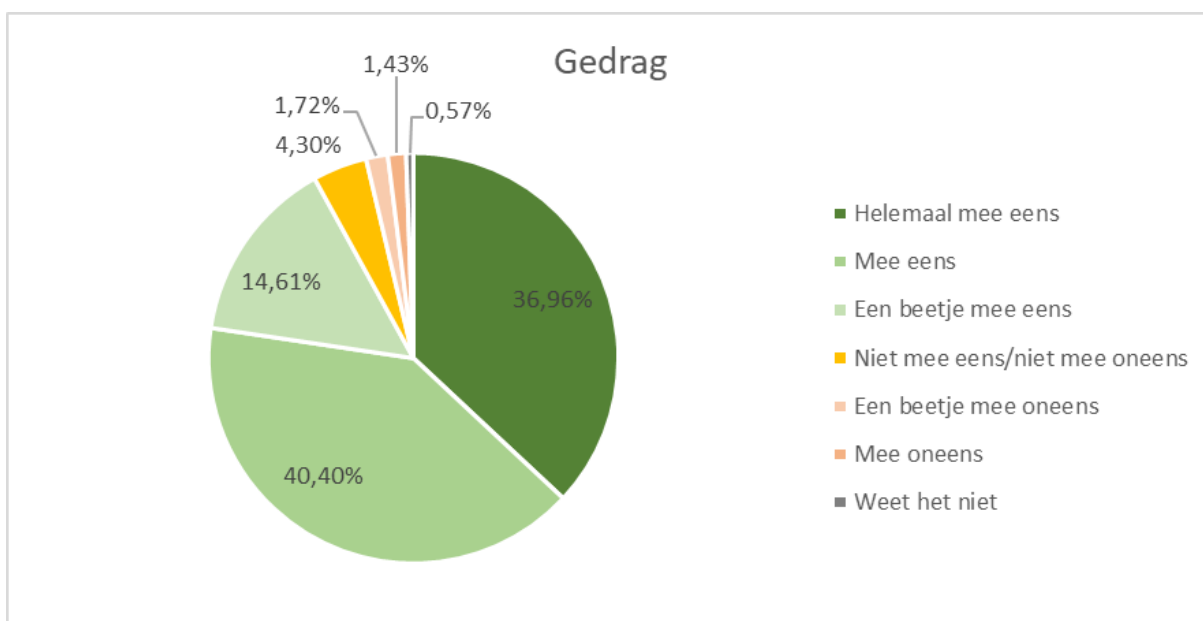

Fig. 27. Stelling: ik heb een bredere kijk op de impact van privileges op het leven van mensen.

5. Conclusies

Het **profiel van de studenten** die kiezen voor een ervaring in het globale Zuiden is reeds goed gekend uit de gegevens van de deelnemers aan de door UCOS geboden omkadering en uit de resultaten van eerdere enquêtes. We zien opnieuw bevestigd dat het vooral de studenten zijn uit de opleidingen binnen de **gezondheidszorg** en de **lerarenopleiding** die voor een stage of onderzoek in het Zuiden kiezen. Ongeveer vier vijfde is vrouw, al is dit alvast gedeeltelijk te verklaren door de opleidingsrichtingen die het sterkst vertegenwoordigd zijn. Op het moment van vertrek zijn de meeste studenten 20 à 22 jaar oud, maar toch was bijna **een derde onder hen al eerder in het globale Zuiden geweest**. Voor hun stage of onderzoek blijven zij gemiddeld **2 tot 3 maanden in het gastland**, waarbij **Zuid-Afrika veruit de populairste bestemming** is, op ruime afstand gevolgd door Oeganda en Suriname.

De studenten **vertrekken vooral in de periodes januari–maart en juli–september** naar hun gastland. Gewoonlijk verstrijken er 1 tot 6 maanden tussen de deelname aan de Voorbereidingsdag van UCOS en het vertrek, maar voor bijna 10 % van deelnemers gaat er meer dan een half jaar voorbij. Na een dergelijke lange periode bestaat het risico dat een deel van de opgedane kennis tijdens de Voorbereidingsdag verloren is gegaan. Het strekt dan ook tot aanbeveling om **bij het organiseren van de Voorbereidingsdagen rekening te houden met de populaire vertrekperiodes of voldoende tools te voorzien opdat de studenten de geleerde vaardigheden kunnen oprispen** voor vertrek.

De grote meerderheid van de deelnemers aan de **Voorbereidingsdag van UCOS** zijn het erover eens dat deze een **meerwaarde heeft voor het verblijf in het Zuiden**.

De **thema's die hen zijn bijgebleven** zijn vooral gelieerd aan **cultuur**, waarbij in de eerste plaats **religie en geloof** veel worden vermeld. Daarnaast herinneren veel studenten zich de onderwerpen verbonden aan **privilege en discriminatie**. Anderen verwijzen dan weer meer naar de economische gevoeligheden, zoals het omgaan met **armoede**. Ook het maken van foto's en het gebruik van sociale media, vooral wat betreft het bevestigen of ontkrachten van **perceptie en stereotypen**, is hen bijgebleven. De studenten vermelden regelmatig de **eigen houding en gedrag** en enkelen onder hen zouden dankzij de Voorbereidingsdag hebben geleerd om ook eens vanuit het **perspectief van anderen** te denken. Anderen herinneren zich dan weer vooral het thema **veiligheid**.

Tijdens hun verblijf in het Zuiden, was het vooral **in situaties die verbonden zijn met religie en geloof**, zoals het krijgen van vragen hierover of het belanden in een omgeving waarin religie en geloof heel aanwezig zijn, dat de studenten **terugdachten aan de inhoud van de Voorbereidingsdag**. Veel studenten geven aan dat zij dankzij de voorbereiding van UCOS veel aandacht hebben besteed aan het **vermijden van stereotypering**, wanneer foto's werden

gemaakt of gedeeld op sociale media of bij het schrijven van blogs of verhalen voor het thuisfront. Bij het **omgaan en kennismaken met de plaatselijke bevolking** konden de studenten terugvallen op wat zij hadden geleerd met betrekking tot het omgaan met cultuurverschillen, waarbij in bepaalde situaties werd geprobeerd om de zaken vanuit een ander perspectief te bekijken. Wanneer zij het gevoel hadden in een **onveilige situatie** terecht te komen, werd teruggedacht aan de aanbevelingen rond veiligheid, terwijl de **confrontatie met bedelaars, straatkinderen, afdingen of met een grote kloof tussen arm en rijk**, hen herinnerde aan wat zij hadden geleerd rond de omgang met geld en met armoede. Ook bij **vragen rond relaties of huwelijksaanzoeken** werd teruggedacht aan de concrete tips die hierrond werden gegeven. Belangrijk is ook op te merken dat lang **niet alle studenten nog bewust hebben teruggedacht aan wat zij hebben geleerd** tijdens de Voorbereidingsdag of zich dit niet meer herinneren.

De meerderheid van de studenten kan geen voorbeelden geven van ervaringen in hun gastland waarop zij onvoldoende waren voorbereid of geven zelfs expliciet aan dat de voorbereiding voldoende volledig was. Een belangrijk aantal studenten geeft wel aan dat zij beter voorbereid willen worden in het **omgaan met onveiligheid en gevaarlijke situaties**. Er is ook een vraag naar meer **specifieke informatie over de regio of het land van bestemming**, waarvoor UCOS verder kan inzetten op het uitbreiden en het up-to-date houden van de reeds beschikbare **landenfiles** op de website. Ook de **impact van de taalbarrière** wordt door een aantal studenten onderschat, iets wat we eerder ook hebben ondervonden in een onderzoek naar de meerwaarde van Zuidstages.³ Er moet dus een grotere nadruk worden gelegd op het **beheersen van de omgangstaal van het gastland** als minimale vereiste voor het laten vertrekken van studenten.

Bijna de helft van de studenten die deelnemen aan een Voorbereidingsdag van UCOS, **nemen na de Zuidervaring ook deel aan een debriefing**. Ruim een kwart van de deelnemers aan de enquête heeft deze debriefing bij de instelling gevolgd, terwijl iets minder dan een kwart onder hen heeft deelgenomen aan de debriefingsessie van UCOS. Hoewel de meerwaarde iets minder hoog wordt ingeschat dan deze van de Voorbereidingsdag, ziet ongeveer **vier vijfde van de studenten het nut in van een debriefing** na terugkeer, waarbij de score gelijkaardig is bij de deelnemers aan de sessies van de eigen instelling en deze van UCOS.

De studenten vinden deze sessies vooral **interessant omdat ze de kans krijgen om hun ervaringen uit te wisselen** met deze van andere studenten. Bij de deelnemers aan de **Debriefing van UCOS** leeft wel het gevoel dat **niet iedereen voldoende aan het woord kan komen** om hun ervaringen te delen. Suggesties zijn om minder op de negatieve ervaringen te

³ UCOS, Studenten over de meerwaarde van Zuidstages, 2018, pp. 12,14 en 19.

focussen en deze sessies eventueel in een kleinere groep te organiseren. De **debriefingsessies van de instellingen** focussen vaak meer op de inhoud van de stage, waardoor sommige deelnemers net **meer aandacht vragen voor de persoonlijke ervaringen**.

De **persoonlijke ontwikkeling** van de studenten ten gevolge van hun verblijf in het Zuiden werd geëvalueerd aan de hand van meerkeuzevragen waarbij de studenten zichzelf evalueren op een aantal competenties. Zij blijken over het algemeen **heel positief te staan tegenover de meerwaarde van de Zuidervaring** op dit gebied, iets wat ook is gebleken uit een eerdere enquête.⁴ Verder onderzoek is echter nodig om na te gaan hoe zij deze persoonlijke ontwikkeling beleven en hoe we dit eventueel nog kunnen versterken.

⁴ UCOS, Studenten over de meerwaarde van Zuidstages, 2018, pp. 10-12.

Bijlage 01. Welke thema's of inzichten herinner je je nog van de Voorbereidingsdag? Waarom?

1	Cultuur (verschillen, gelijkenissen, religie, geloof, diversiteit, taal, kledij, eten, tijd, ...)	112
2	Geloof en religie	81
3	Discriminatie, privilege, white saviour complex, wit privilege, vooroordelen, (on)gelijkheid, stigma's, weeshuistoerisme, kansen.	49
4	Armoede.	44
5	Foto's maken (toestemming vragen).	39
6	Veiligheid.	33
7	Open zijn, omgaan met lokale bevolking, anderen, houding t.o.v. het Zuiden, gedrag, gastgezin, Wij-Zij.	32
8	Geld, economie, welvaart en inkomen.	28
9	Sociale media (foto's delen + onze perceptie, clichés).	28
10	Vanuit hun perspectief denken, naar hun noden en gebruiken. Hoe doen zij het? Hoe kijken zij naar stagiairs?	18
11	Spel, interactie, quiz.	14
12	Probleemsituaties, casussen, ethische kwesties.	14
13	Praktische zaken (vaccins, ring, huwelijk, visa, uitdelen van eten, ...)	7
14	Belang van context en omkadering.	7
15	Geen, niet van toepassing op mijn land of te lang geleden.	5
16	Gezondheid.	5
17	Verwachtingen Zuiden.	4
18	Hoe omgaan met stelen, beroven, naropen, aftroggelen.	4
19	Lesgever.	4
20	Het belang van goede voorbereiding.	4
21	Gevaar van het buitenland/ andere culturen.	4
22	Voor, tijdens en na stage (diagram hoe men zich voelt, moeilijkheden na terugkomst).	3
23	Informatie over het land.	3

24	Corruptie.	3
25	Ervaringen uitwisselen.	2
26	(De impact van) ontwikkelingshulp.	2
27	Maakte me bang, bezorgde me ongerustheid, om niet te zeggen angst.	2
28	Focus op Afrika, niet nuttig voor mijn land.	2
29	Groepjes maken per land.	1
30	Doel Zuiden.	1
31	Hoe rijk landen in het Zuiden eigenlijk zijn.	1
32	Religie in relatie met ziekte.	1
33	Liefdadigheid, beeld van gekleurde mensen als minderwaardig door vicieuze cirkel.	1

Bijlage 02. In welke situatie(s) tijdens je verblijf in het Zuiden heb je nog aan de inhoud van de Voorbereidingsdag gedacht? Aan welke inhoud was je reflectie gelinkt en waarom?

1	Het omgaan met vragen over geloof en religie, in situaties komen waar geloof en religie heel aanwezig zijn.	50
2	Weinig, niet, het is te lang geleden.	44
3	Aandachtig zijn met foto's maken en delen op sociale media, toestemming vragen om foto's te maken, rapporteren naar huis of blog bijhouden zonder te stereotyperen.	40
4	Omgaan en kennismaken met de lokale bevolking, contact leggen met collega's en andere studenten, vriendschappen sluiten.	28
5	Omgaan met cultuur(verschillen): waarden, normen, gewoonten en deze respecteren, aanpassen aan de cultuur.	25
6	Tips rond veiligheid, omgaan met onveilige situaties.	22
7	Omgaan met geld: bedelaars, straatkinderen, terugbetalingen, afdingen.	22
8	Vanuit een ander perspectief leren kijken, proberen begrijpen waarom zij het op die manier doen.	21
9	Omgaan met armoede, de kloof tussen rijk en arm, daklozen.	19
10	Omgaan met vragen over relaties en huwelijksaanzoeken (ring dragen).	17
11	Met een open blik leren luisteren, zonder vooroordelen.	9
12	Taalbeheersing, respect t.o.v. kledij en eten.	8
13	In gesprek gaan zonder aanvallend te zijn, vragen stellen waarom zij iets op een bepaalde manier doen i.p.v. meteen als fout te bestempelen.	8
14	Omgaan met heimwee (curve), niet opgeven.	7
15	Beseffen dat je het niet beter weet, de wereld niet gaat redden, white saviour complex.	6
16	Omgaan met de confrontatie met privilege.	5
17	Omgaan met een cultuurshock.	5

18	Frustraties t.o.v. andere studenten die de les willen spellen/ het profiel van een 'witte' persoon invullen/ zonder nadenken foto's maken en delen.	5
19	Hoe omgaan met mensen die geen witte mensen 'aanvaarden'/ mensen die voor het eerst een witte zien/ de enige witte in een groep zijn.	4
20	Besef van mijn rol als student of onderzoeker.	4
21	Omgaan met het al dan niet op tijd komen.	4
22	Vooraf voor vertrek en in het begin dacht ik aan de Voorbereidingsdag.	4
23	Omgaan met het beeld dat de lokale bevolking van witte mensen heeft en vragen die daarrond gesteld worden (rijk, huis, auto?), de eerste indrukken langs beide kanten.	3
24	Omgaan met de verschillende organisatie van gezondheidszorg.	2
25	Omgaan met gastgezin en de mate van vrijheid die je krijgt.	2
26	Bezoek aan/ uitnodiging voor een traditioneel feest.	2
27	Corruptie (van politie en overheidsinstellingen).	2
28	Enkel onbewust mee rekening gehouden/ mijn waarden, normen en verwachtingen waren bijgesteld.	2
29	Afstand houden bij contact met kinderen, het moeilijke afscheid van kinderen in een weeshuis die veel mensen zien komen en gaan.	2
30	Tip om alleen naar erkende medische instituten of artsen te gaan.	1
31	Omgaan met verschillen in visie op gender.	1
32	De directeur van de school die zei dat de leerkrachten moeten leren van ons.	1
33	Niet met medelijden naar mensen kijken, maar met een volwaardige blik.	1
34	Het boekje hielp bij heimwee.	1
35	Omgaan met dieren.	1
36	Ik heb vaak gedacht aan de boodschap die we meekregen om als vrouw een trouwring aan te doen. Dat vind ik een gevaarlijke aanbeveling omdat je vertrekt met vooroordelen. Ik heb daar oprecht goeie vriendschappen aan overgehouden en zou me niet kunnen voorstellen dat die hadden moeten starten met een 'leugen'.	1

37	Het opdringerige gedrag van mannen werd niet overdreven op de Voorbereidingsdag en kreeg misschien zelfs te weinig aandacht.	1
38	Met extra subsidiegeld had ik een groter budget om middelen aan te kopen om in te zetten in de scholen waar ik stageliep.	1
39	Tijdens de hele ontwikkeling van ons prototype. Ik vroeg me af of dit ooit geïmplementeerd ging worden.	1
40	Moeilijke communicatie tijdens groepswork, hoe kan je hier rondgaan?	1
41	Kijken naar de grijze zone: vooruitstrevend en modern aan de ene kant en arm aan de andere kant.	1
42	Het is oké om fouten te maken en belangrijk om te vertrouwen op je intuïtie.	1

Bijlage 03. Op welke ervaringen in het Zuiden was je onvoldoende voorbereid en zouden aan bod kunnen komen in een Voorbereidingsdag?

1	Geen, niet van toepassing, ik was voldoende voorbereid.	131
2	Het omgaan met gevaarlijke situaties en (on)veiligheid: mishandeling, misbruik (ook bij het zien gebeuren), diefstal en oplichting, parasieten en insecten, omgaan met slachtoffers of situaties van conflict en geweld, omgaan met onaangename momenten.	22
3	Meer specifiek op regio en land: cultuur, etiquette, geschiedenis en politieke situatie.	11
4	De impact van taalbarrières en het belang van taalbeheersing.	10
5	Het omgaan met (en kritisch staan tegenover) je positie als witte persoon: hoe we gezien worden (rijk, toerist)/ hoe zich te gedragen op straat.	9
6	De terugkeer naar België: opnieuw wennen aan de eigen samenleving.	8
7	Het omgaan met een cultuurshock bij o.a. confrontatie met extreme armoede.	8
8	Het omgaan met een groep / andere vrijwilligers voor een lange periode, het omgaan met een slechte samenwerking, het omgaan met de afhankelijkheid van anderen, het omgaan met asociaal/ ongeïnteresseerd gedrag.	8
9	Het omgaan met lokale leefomstandigheden, het ritme van leven en de werkmentaliteit.	7
10	Het omgaan met armoede (en bedelen).	6
11	Het omgaan met lokale gewoontes: eetgewoontes (veganistisch) en kledingnormen.	6
12	Het omgaan met culturele verschillen: vooral op financieel vlak, het omgaan met hiërarchie en de positie als student.	6
13	Het uitwisselen van contacten met lokale jongeren, hoe omgaan met opdringerig gedrag.	5

14	Tips voor bij de aankomst: de eerste dagen, de eerste indrukken, bv. de hiërarchie op de werkplek.	5
15	Het omgaan met de lokale positie van de vrouw (gender), diversiteit en geaardheid.	5
16	Het omgaan met racisme (ook omgekeerd racisme) en apartheid.	4
17	Tips om op een goede manier gevoelige gespreksonderwerpen aan te halen.	4
18	Het omgaan met geld en corruptie/ Wanneer een fooi te geven.	4
19	Het omgaan met ziekte.	3
20	Het omgaan met je gastgezin, bv. wanneer ze je waarschuwen voor de zwarte mensen.	3
21	Tips voor materiaal dat handig is om mee te nemen en/of daar nadien achter te laten.	2
22	Het omgaan met gezondheid en de werking van de gezondheidszorg.	2
23	Het omgaan met eenzaamheid.	2
24	Het omgaan met verveling: niet buiten mogen komen na de stagedag of niets gepland in weekends.	2
25	Het omgaan met stress en werkdruk: tips om een goede afweging te maken tussen werk en ontspanning.	2
26	Het omgaan met heimwee.	2
27	Tips om afspraken te maken.	1
28	Tips voor timemanagement: hoe de dingen op tijd laten gebeuren.	1
29	Het waarschuwen voor de slechtheid van de mens: het manipuleren.	1
30	De gewoonte om erge dingen weg te lachen.	1
31	Meer studierichting specifiek werken.	1
32	Tijdsverschil en temperatuurverschil.	1
33	Eén Voorbereidingsdag is te weinig om kritisch om te gaan met globale ongelijkheden en culturele verschillen.	1
34	Wat te doen wanneer omkadering door hogeschool of unief een beetje mank loopt, bv. de door hen voorziene accommodatie.	1
35	Omgaan met conflict met mentor/oversten.	1

36	Praktisch.	1
37	Het omgaan met verschillen in comfort.	1
38	De slechte situatie van de kinderen ter plaatse.	1
39	Verlies van een kind (zelfmoord) en hoe ze er ter plaatse mee omgaan.	1
40	Omgaan met agressieve reacties op vragen bij veldonderzoek.	1
41	Communicatie met moslimmannen (niet aankijken, niet praten, geen hand).	1
42	Het omgaan met het aangeklampt worden door groepen die op de foto willen.	1
43	Je persoonlijke ontwikkeling: volwassener, een breder beeld van de wereld, ...	1
44	Het omgaan met weinig respect voor privacy.	1
45	Het enorme verschil op vlak van onderwijs.	1
46	Een woonplaats zoeken ter plaatse.	1
47	Kortere tijd tussen Voorbereidingsdag en stage.	1
48	Omgaan met vervelende gebeurtenissen thuis, terwijl je ver weg bent.	1
49	Wat te doen als je je veldwerk niet kan doen of problemen ondervindt.	1
50	Wat te doen wanneer je niet vaak durft buitenkomen, bv. omdat er geen andere blanke rondloopt en je dus voortdurend lastiggevallen wordt.	1
51	Wat te doen wanneer de stage helemaal anders verloopt dan op voorhand verwacht en besproken.	1
52	Voorbereiden op de inhoud van de studie (meer iets voor de communicatie tussen de universiteiten).	1
53	Best heel veel!	1
54	Een reanimatiesetting waar iedereen gewoon bleef staan kijken.	1
55	De chaos van buitenslandse stages (zowel in België als in het Zuiden), een "wat moet je allemaal doen voor je vertrekt"-lijst	1
56	De juiste houding wanneer een rondwandeling door een 'township' wordt aangeboden.	1

Bijlage 04. Welke concrete suggesties heb je om de debriefing te verbeteren? Welke onderwerpen komen te weinig aan bod?

'Ja, van UCOS':

1	Goed en nuttig, een open gesprek, fijn en interessant om ervaringen uit te wisselen.	13
2	Zorgen dat iedereen aan het woord kan komen, dat iedereen betrokken wordt bij het delen van ervaringen.	8
3	Ik heb geen suggesties; niets op aan te merken.	7
4	Ik kan het me niet meer goed herinneren.	4
5	Liever een kleinere groep.	4
6	Niet alleen focussen op de slechte ervaringen, meer aandacht voor positieve verhalen.	2
7	Het was vrij saai.	2
8	Het voelde overbodig/ niet echt een meerwaarde.	2
9	Het was te kort.	2
10	Veel gesproken over ervaringen, maar geen handvaten om daarmee om te gaan.	2
11	Tips om betrokken en bezig te blijven bij het project van je stage/ Tips om contact te houden met je gastland.	2
12	Meer ingaan op de negatieve ervaringen.	2
13	Onderwerpen waren goed gekozen	2
14	Liever een face tot face gesprek.	1
15	Het was te oppervlakkig.	1
16	Mag interactiever, zoals de Voorbereidingsdag.	1
17	Bevraag hier of de Voorbereidingsdag nuttig was.	1
18	Misschien beter een aparte sessie voor mensen die min of meer dezelfde ervaring gehad hebben: zelfde opleiding, zelfde land en regio.	1
19	Een voordeel is dat verschillende opleidingen worden samen gezet.	1
20	Vond te snel na terugkomst plaats.	1

21	Aanvaard dat sommige volledig ondergedompeld waren in de cultuur en vraag hun visie daarop.	1
22	De vergelijking met de thuissituatie mag meer op de voorgrond. Zeker in de positieve zin voor het Zuiden, de mensen kunnen daar ook gelukkig zijn.	1
23	Hoe je omgeving kijkt naar de stage in het Zuiden.	1
24	Veel minder nuttig dan de VBD, maar wel interessant. Er werd sowieso veel aan elkaar verteld over onze ervaringen.	1
25	Meer informatie vragen over het doel van de reis.	1
26	Ik miste iemand met een soortgelijke ervaring en soortgelijke gevoelens. Eventueel op de website getuigenissen zetten van mensen die zo'n ervaring hebben gehad en wat hen heeft geholpen om zich aan te passen in België (artikels, videoboodschappen, tekening, contactgegevens, ...).	1
27	Strakker begeleiden	1

'Ja, van mijn instelling':

1	Goed en nuttig, open gesprek, fijn om ervaringen uit te wisselen.	12
2	Ik heb geen suggesties.	6
3	Het voelde overbodig.	3
4	Misschien beter een aparte sessie voor mensen die min of meer dezelfde ervaring gehad hebben: zelfde opleiding, zelfde land of regio.	3
5	Meer plaats geven aan persoonlijke ervaringen buiten de stage.	3
6	Liever een face tot face gesprek.	2
7	Het was oppervlakkig.	2
8	Niet inhoudelijk over de ervaring, gefocust op de stagekwaliteit/ het afgeleverde product.	2
9	Vond te lang na terugkomst plaats.	1
10	Zorgen dat iedereen aan bod komt, dat iedereen betrokken wordt bij het delen van ervaringen.	1
11	Liever een kleinere groep.	1

12	Het was te kort.	1
13	Veel gesproken over ervaringen, maar geen handvaten om daarmee om te gaan.	1
14	Mag interactiever.	1
15	Het was veel schrijven i.p.v. vertellen.	1
16	Uitleggen hoe het online formulier ingevuld moet worden.	1
17	Meer concrete informatie en inlichtingen	1
18	Puur medisch en organisatorisch.	1
19	Betere voorbereiding over de leefomstandigheden en omgeving.	1
20	Het samenleven met medestudenten.	1
21	Het verwerken van cultuurverschillen.	1
22	Ik vond dat ze misschien ook taalcursussen voor Nederlands en Frans mochten geven. En eventueel ons nog beter voorbereiden op het missen van thuis.	1
23	Juiste vorm van communicatie (in Suriname meer gebiedende wijs, direct, kortaf).	1
24	Meer hulp vanuit instelling.	1
25	Ik ben nog in het Zuiden momenteel.	1
26	Specifiek voor Zuid-Afrika: de Apartheid en de strijd die nog in dit land heerst.	1
27	UCOS-dag inplannen na verblijf om meningen te delen.	1
28	Te weinig interactie tussen deelnemers.	1